

स्थानीय सरकार मासिक

स्थानीय क्षेत्रको बलियो आधार

वर्ष ३

अङ्क ४

वर्तिक २०८२

LOCAL CONCERNS A MONTHLY MAGAZINE

**विकास निर्माण, समृद्धि र पुनःनिर्माणमा
स्थानीय सरकारको बलियो आधार**

सदूरपश्चिमबाट उदाएका 'नव तारा' प्रकाश भण्डारी

KHUSI INTERNATIONAL
CONSULTANCY & EDUCATIONAL CENTER

GO GLOBAL WITH US

STUDY IN SOUTH KOREA

We got varieties of course options

**MAJOR: BACHELOR'S IN
INFORMATION TETCHNOLOGY**

REQUIREMENTS

- GPA: 3.2 OR ABOVE
- IELTS: OVERALL 5.5 OR ABOVE
- GROUP VERIFICATION
AND VISA DATE

**BOOK YOUR
SEATS ON TIME**

**Get Free
Consultation
Now**

01-5357867
9815617805

**For More Info
Contact Us**

khusiinternationalnepal07@gmail.com
Bagbazaar, Kathmandu Nepal

यस अङ्कभित्र

चुनढुङ्गाको जथाभावी
दोहनले
विकराल समस्या
निम्तिदै
-जीवन शर्मा

६

मन्दीका कारण कोही विदेश त कोही
गाउँ फर्किदै, सरकारलाई छैन केही चासो

१५

देश नेताले चलाएको कि
खाडी मुलुक पुगेका नेपालीले ?

१७

जलवायु परिवर्तन पृथ्वीको
प्राकृतिक प्रक्रिया

२२

जनतालाई
भुक्काउने, सतामा
जाने र काण्ड
मच्चाइरहने कार्यको
अन्त्य कहिले ?

२६

प्रकाशक
निगरानी दैनिक मिडिया प्रा. लि.

अध्यक्ष
निर्मला दंगाल

प्रधान सम्पादक
जीवन शर्मा

सम्पादक
नर बहादुर तामाङ

सह-सम्पादक
शालिकराम भट्ट

संवाददाता
रुद्र दुंगाणा
तनबिर अन्सारी
कोपिला कोइराला

सल्लाहकार
डा. श्रीकृष्ण वाग्ले
रामचन्द्र लामिछाने
दर्शनाचार्य लक्ष्मीप्रसाद टकाल

कानुनी सल्लाहकार
अधिवक्ता कृष्ण प्रसाद भट्टराई

फोटो पत्रकार
सरोज राई

कार्यालय
चावहिल-७, काठमाडौं
फोन : ०१-५९१९५४४, ९८२-३००५००१
ई-मेल : news.nigranidainik@gmail.com
www.nigranidainik.com
मूल्य रु. १००/-

कम्प्यूटर
क्रिस्जल डिजाईन हाउस
बालुवाटार, काठमाडौं

मुद्रण
युनिक प्रिन्ट हाउस प्रा. लि.
काठमाडौं-७, चावहिल

सम्पादकीय

हाम्रै देशमा सम्भावना भएका विभिन्न किसिमका खनिज पदार्थहरू पेट्रोलियम पदार्थ ग्यास, फलाम, जस्तापाताहरूको उत्खननका लागि सरकारी निकायलाई भन्नुभन्नुको महत्वपूर्ण भूमिका सञ्चार माध्यमकै हुन्छ भन्ने भेड नपाएर हो वा भेड पाएर पनि सञ्चार माध्यमहरूले बुझ्न पचाएका हुन् । बेलैमा यिनका ठेक्दारहरूले बुद्धि पुऱ्याए देशले मुहार फेर्ने थियो की ? देशलाई समृद्ध तर्फ अगाडि बढाउन प्रशस्तै सम्भावनाहरू छन् । ति सम्भावनाहरू खोज्न हामीहरू अगाडि बढ्नु पर्ने छ । देशलाई समृद्ध तर्फ उन्मुख गराउने हो भने हाम्रो देशमा भएका अथाह प्राकृतिक श्रोतहरू छन् । यहाँ भएका जंगल, जडिवुटि, जलश्रोत देखि विभिन्न मनोरम हिमश्रृंखलाहरूको हामीहरूले भरपुर उपयोग र उपभोगयुक्त बनाउन सक्थौ भने मात्र पनि हामी नेपाली जनताले समृद्धशाली हुनेदिन टाढा छैन ।

यद्यपि यति धेरै उज्वल संभावनाका ढोकाहरू हुँदा हुँदै पनि हामी अन्धकारमै रुमलिइ रहेको छौं र देशलाई धारे हात लगाउदै बिदेशिन बाध्य छौं । अखिर यो बाध्यता हामीलाई किन आईपुऱ्यो त ? सम्बन्धीत सरोकारवाला पक्षले बेलैमा सोच्नु पर्ने बेला आइसकेको छ र ति निकायहरूलाई बिउभगउनुपर्ने दायित्व पनि सञ्चार माध्यमहरूको हो । संचार माध्यमहरू कदापि पनि आफ्नो दायित्वबाट पन्छिन पाउने छैनन् । आज राजनितिको चक्रव्यूमा फसेका सञ्चार माध्यमहरूले अब देश विकास र समृद्धिका ढोका ढक-ढक्याउन तर्फ समय खर्चनु पर्ने बेला आइ सकेको छ । यसैमा हामी सम्पूर्ण नेपालीको ध्यान पुग्न जरुरी छ । नेपाली राष्ट्रिय दैनिक नागरिकमा कार्यरत पत्रकारहरूको पाकेको तलब १५ दिनभित्र भुक्तानी हुनुपर्ने माग राखेर नागरिकमा कार्यरत पत्रकार सुविद गुरागाई असोज ५ गतेदेखि अनशनमा छन् । पहिलो चरणमा पाँच दिन अनशन गर्ने र त्यसपछि १५ दिनभित्र सबै पत्रकारको पाकेको तलब भुक्तान नदिइए आमरण अनशन गर्ने चेतावनी उनले दिएका छन् । पत्रकार महासंघलगायतले अनशनकारी गुरागाईको समर्थन गरेका छन् । अनशनकारी गुरागाईका मागमा सरकारले तोकेको पारिश्रमिक दिनुपर्ने, पुरानो बाँकी बक्यौता चुत्ता गरी मासिक पारिश्रमिक नियमित दिनुपर्ने, श्रमजीवी पत्रकार ऐन पूर्ण कार्यान्वयन गर्नुपर्ने, कोरोनाको बहानामा श्रमजीवीलाई दुःख दिन नहुने र छ महिना परीक्षणकाल पूरा गरेकालाई अनिवार्य स्थायी नियुक्ति पत्र दिनुपर्ने रहेका छन् । नागरिक दैनिककै अरु चार जना पत्रकार गुरागाईको समर्थनमा धर्नामा बसेका छन् ।

आवरण

सदूरपश्चिमबाट उदाएका 'नव तारा' प्रकाश भण्डारी

दार्चुलाको साविक शैलशिखर नगरपालिका हाल भिमदत्त नगरपालिका महेन्द्रनगर १४ मा पिता रामसिंह भण्डारी र माता तारादेवी भण्डारीको कोखबाट वि.सं. २०५०/कार्तिक २१ गते जन्मिएका प्रकाश भण्डारी सुदूरपश्चिमका नव उदयमान तारा हुन् ।

कहिले भयंकर आँधी-हुरीको सामना गर्नुपर्छ, कहिले दुःख र सन्तापका अग्ला-अग्ला पहाडहरू छिचोल्नुपर्छ । तर, आँधी-हुरी छिचोलेर आफ्नो यात्रामा अडिग रहने आँट भने सीमित मानिसहरूमा मात्र पाइन्छन् ।

सबैमा समस्या, संकटलाई पार लगाउने धैर्यता र आँट नहुन पनि सक्छ । होटलकर्मि प्रकाश एउटा त्यस्ता पात्र हुन्, उनको जीवन-कथा निकै मार्मिक त छ, नै, जीवनका गोरेटामा तेर्सिएका अनगिन्ति संकटहरूलाई छिचोल्ने साहस उनमा प्रचुर रह्यो । उनलाई संघर्षको मैदानमा सदैव डटिरहने त्यो साहस, हिम्मत र आँट भने अरु केहीले दिएको होइन, मात्र आफूले अँगालेको विचार र आस्थाले दिएको हो । आफ्नो 'जीवनकथा' मा उनले जीवन भोगाइका पत्रपत्रहरू उप्काउन चाहेका छन् ।

तारा कुन अर्थमा भन्ने कुरा आउला ! उनी खाद्य र पेय पदार्थ व्यवस्थापन अर्थात होटल म्यानेजमेन्टमा लामो अनुभव गरि नेपाललाई विश्वमाभर चिनाउने व्यक्ति मध्येका एक हुन् प्रकाश । सामान्य फ्रन्ट अफिसबाट अहिलेको अवस्था सम्म आइपुग्दा सुदूरपश्चिमले मात्र होइन पुरै नेपालले नै उनलाई उज्वल ताराको रूपमा चिन्ने भइसकेको छ ।

नेपाली युवाले होटल व्यवसायका रूपमा काम गर्दा विश्वमाभर पुऱ्याउने उद्देश्यका साथ अघि बढेका भण्डारी सुदूरपश्चिमका मौलिक खाना तथा नेपाली खानालाई पस्किने प्रमुख बिन्दु विश्वका विभिन्न राष्ट्रका मानिसहरूलाई आफ्नो अनुभव दिएरहेका छन् ।

मध्यम परिवारमा जन्मिएका भण्डारीका हजुरबा भाडाको व्यापार गर्थे । भण्डारी प्रभात विद्या निकेतन आवासीय विद्यालयबाट कक्षा दश सम्मको अध्ययन गरे उनको पढाइ मध्यम थियो । सनराइज उच्च माध्यामिक विद्यालयमा १२ कक्षा सम्म अध्ययन गरेर उनी भारतको हरिद्वारमा जागिरको खोजीमा लागे । उनका परिवारका अन्य सदस्य मध्ये ३ जना आमीमा कार्यरत थिए । बुबाको चाहाना सरकारी जागिर खाइदिए हुन्थ्यो भन्ने थियो ।

तर, उनलाई बैकमा काम गर्ने चाहना थियो । समयको नियति नै उनलाई होटल म्यानेजररजियम बनाउनु थियो । हरिद्वारमा पुगेर उनले धेरै ठाउँमा कामका लागि अन्तर्वार्ता दिए तर कुनै पनि काम भने चित्त बुभुदो नभएपछि अन्ततः भौतारिन थाले ।

आवरण

आखिर समयको खेल भनौं वा उनको भविष्य भनौं हरिद्वारमा रहेको पाँच तारे होटलमा जागिर पाए । सामान्य कर्मचारीका रूपमा त्यहाँ

जागिर खाएपछि भने उनलाई फेरि पनि पढ्नु पर्छ भन्ने भान भयो । यसअघि उनलाई पढाईमा खासै चासो थिए ।

होटलमा जागिर खाएपछि काम गर्ने क्रममा उनले धेरै कुरा सिक्ने मौका पाए । होटलमा आएका पाहुनाको सत्कार कसरी गर्ने कसरी बोल्ने लगायतका कुरा सिक्दै जाँदा उनीमा होटल लाइनप्रति मोह बढ्यो ।

त्यसपछि होटल म्यानेजमेन्ट पढ्ने सोच बनाएर उनी रिच कलेजमा भर्ना भए । ४ वर्षे पढाइ सकिएपछि सन् २०१५ मा उनी भारतकै राजस्थानमा होटलमा इन्टर्न गर्न पुगे । इन्टर्न गर्नका लागि उनलाई थाइल्याण्डबाट पनि अफर आएको थियो तर उनले भारतमा नै काम गर्ने सोच बनाए । किनकी उनको पहिलो रोजाइ भारत नै थियो ।

भारतमा लिएको तालिमले विश्वको जुनसुकै कुनमा पनि काम गर्ने सोच थियो उनमा । त्यसपछि उनले भारतको पाँच तारे क्लार्क्स अमिर होटल र ओबेरोय उदयविलासमा काम गरे । यो होटल भारतीय चैन होटल थियो । उक्त होटलमा काम गर्ने क्रममा उनले बलिउडका विभिन्न कलाकारसँग साक्षात्कार हुने मौका पाए । अनिल कपुर, मुकेश खन्नालगायतका कलाकारसँग उनले विभिन्न कार्यक्रममा भेटे ।

काम गर्दै जाँदा उनलाई वेलकम ट्रिन्क्स सर्भिस गर्ने काम गर्न म्यानेजरले अनुरोध गरे । तर, दुस्खद घटना के भयो भन्दा “ट्रिन्क्स सर्भिस” गर्दै गर्दा हातबाट ट्रे खस्यो । त्यतिबेला उनलाई साह्रै नै नरमाइलो लाग्यो । मन खिन्न भयो, सोचेको भन्दा फरक भैदियो माहोल । तर त्यस घटनाले उनलाई अभै धेरै सिक्न बाँकी नै छ भन्ने भान गरायो । करिव एक हप्ता उनी काममा फर्कन सकेनन् । होटलमा राम्रो काम र विश्वासका पात्र थिए भट्टराई ।

तिनै होटलका जिएमले उनलाई काममा बोलाए । जीएमको अफिसमा प्रकाश तिमि असल र इमन्दार छौं कामको शिलसिलामा एस्तो हुन्छ भन्दै सम्भए र काममा फर्कन सल्लाह दिए । पछि आफ्ना गल्ती सुधार्दै जाँदा “इप्लोइ अफ द मन्थ” नै बन्न पुगे ।

यो गल्ती नै प्रकाशको टनवभर जीन्दगी बन्न पुग्यो ।

त्यसपछि उनी नेपाल आए नेपालमा आएर उनले काठमाडौंको गौशालामा होम हिमालयनमा १६ महिना काम गरे । त्यसपछि उनलाई पुनः भारतबाट कामको लागि अफर आयो । तर उनी भारत भन्दा पनि युएइको दुबइमा काम लागि भनेर गए । सन् २०१८ देखि करिव २ वर्ष त्यहाँ उनले टिम लिडरका रूपमा काम गरे ।

दुबइको ताज होटलमा काम गर्दै गर्दा कोभिडले विश्वभर नै लकडाउन हुन थाल्यो । उनी नेपाल फर्किए । त्यसपछि भने उनी विदेश गएनन् ।

नेपालमै केही गर्नुपर्छ भन्ने सोचले उनले बि टु डाइनिङ नाम राखेर एउटा रेष्टुरेन्ट खोले यसमा उनकी जीवन सगिनीले पनि साथ दिएकी छिन् ।

हेमलता पाण्डेसँग सन् २०१९ मा प्रेम सम्बन्धलाई विवाहमा परिणत गर्दै वैवाहिक जीवनमा बाँधकएका उनी श्रीमतीको साथ पाएपछि भन्ने नेपालमै बसेर केही गर्नुपर्छ नेपाललाई

विश्वमाभू चिनाउनुपर्छ भन्दै रेष्टुरेन्टमै व्यस्त हुन थाले ।

जीवन तब सुखी हुन्छ जब दुःख सुखमा साथ दिने साथी भेटिन्छ । यो एक व्यक्तिको जीवनमा मात्र होइन हरेक व्यक्तिको जीवनमा आवश्यक पर्ने प्रकृतिको नियम नै हो । भनिन्छ ‘श्रीमान्-श्रीमती एक रथका दुई प्राज्ञा जस्तै हुन् ।’ रथ चलनको लागि दुई वटै प्राज्ञा चाहिन्छ । तर, एक मात्र प्राज्ञाले रथ चल

आवरण

सक्दैन । त्यसैगरी जीवन पूरा गर्नको लागि जीवनको कुनै मोडमा जीवन साथीको आवश्यकता खटिकने गर्छ ।

अहिले उनी रेष्टुरेन्ट चलाउने मात्र होइन विद्याथीहरूलाई होटल म्यानेजमेन्ट पढाउँछन् पनि । पासाड ल्हामु, माइलस्टोन, रिच, गोल्डेन गेट लगायतका कलेजमा उनी अहिले विद्याथीलाई

होटल व्यवस्थापनका विविध पाटाहरू सिकाउँदै आएका छन् ।

उनको बि टु घट्ट डाइनिङ रेष्टुरेन्टमा नेपाली पहिचान तथा रैथाने खाना, सूदूरपश्चिमको खाना पदोन्नति र विस्तार गर्दै आएका छन् । अपाङ्गता तथा बहिरा गूंगा कान नसुन्नेहरूलाई पनि रोजगारी दिएका छन् ।

वैदेशिक रोजगारमा जाने युवा युवतीहरूलाई मोटिभेसन र नेतृत्व तालिम दिँदै आएका छन् । वैदेशिक रोजगारमा जादा शिप र दक्षतावान हुनुपर्छ भन्ने सोच प्रकाशमा देखिन्छ । नेपाली खनालाई विश्वमै चर्चित गरी मैलिक र रैथाने खानामा जोड दिने, कडा परिश्रम भण्डा स्मार्ट वर्कर बन्न इन्स्पायर गर्ने, सूदूरपश्चिम नेपालको ठाउँहरूलाई पर्यटकीय गन्तव्य बन्नैने, नयाँ होटलको कन्सेप्टमा काम गर्छ भन्ने, अब नयाँ ब्यापारको आइडियाहारु खाना तथा सर्भिसमा रुपान्तरण गर्नु पर्छ भन्ने, र भ्रमणलाई अध्ययन र अध्यापन गरी दुर्गम नेपालका विभिन्न ठाउँहरूलाई पहिचान गरी विश्वसामु चिनाउने प्रकाशको योजना रहदै आएको छ ।

गोकर्णेश्वर नगरपालिकाको अनुरोध

- » बालबालिकालाई निरुत्साहित गरौं र विवाह ऐन उमेर २० वर्षपछि मात्र गरौं/गराउन पहल गरौं ।
- » सरसफाईमा ध्यान दिऊँ र फोहोर मैला जथाभावी नफालौं ।
- » सार्वजनिक जग्गामा घर/टहरा निर्माण नगरौं र सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण गरौं ।
- » कर तिर्नु सबै नागरिकको कर्तव्य हो । कर तिरौं सभ्य नागरिकको परिचय दिऔं ।
- » सबै बालबालिकालाई विद्यालय पठाऔं, कुनै बालबालिकालाई शिक्षाबाट बञ्चित नगरौं साथै बालश्रम र शोषणको अन्त्य गरौं ।
- » सार्वजनिक स्थलमा धम्रपान मद्यपान नगरौं/नगराऔं । हावाहुरीबाट हुने आगलागीबाट बचौं र अरुलाई पनि सावधानी गरौं ।
- » लैंगिक हिंसाविरुद्धको आवाज बुलन्द गरौं र त्यसको अन्त्य गरौं ।

दिपक कुमार रिसाल नगर प्रमुख
सान्जान्नी लामा नगर उप-प्रमुख
बैकुण्ठ प्रसाद सापकोटा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

गोकर्णेश्वर नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

बागमती प्रदेश, काठमाडौं, नेपाल

कागेश्वरी मनोहरा नगरपालिकाको अनुरोध

- » बालबालिकालाई निरुत्साहित गरौं र विवाह ऐन उमेर २० वर्षपछि मात्र गरौं/गराउन पहल गरौं ।
- » सरसफाईमा ध्यान दिऊँ र फोहोर मैला जथाभावी नफालौं ।
- » सार्वजनिक जग्गामा घर/टहरा निर्माण नगरौं र सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण गरौं ।
- » कर तिर्नु सबै नागरिकको कर्तव्य हो । कर तिरौं सभ्य नागरिकको परिचय दिऔं ।
- » सबै बालबालिकालाई विद्यालय पठाऔं, कुनै बालबालिकालाई शिक्षाबाट बञ्चित नगरौं साथै बालश्रम र शोषणको अन्त्य गरौं ।
- » सार्वजनिक स्थलमा धम्रपान मद्यपान नगरौं/नगराऔं । हावाहुरीबाट हुने आगलागीबाट बचौं र अरुलाई पनि सावधानी गरौं ।
- » लैंगिक हिंसाविरुद्धको आवाज बुलन्द गरौं र त्यसको अन्त्य गरौं ।

उपेन्द्र कार्की नगर प्रमुख

शान्ता थापा नगर उप-प्रमुख

अजय बर्ताला प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कागेश्वरी मनोहरा नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

बागमती प्रदेश, काठमाडौं, नेपाल

निगरानी ब्यूरो

चुनढुङ्गाको जथाभावी दोहनले विकराल समस्या निम्तिदैं

हामीले रमाइलो गर्ने आधुनिक जीवनमा खननको इतिहास बुझ्न आवश्यक छ । पृथ्वी प्रणालीहरूले कहिलेकाहीँ खानी गतिविधिहरू (पृथ्वीबाट प्राकृतिक स्रोतहरूको निकासी) बारे सोधपुछ प्राप्त गर्दछ । यी भाषा प्रायः खानीका वातावरणीय प्रभावहरू, परित्याग गरिएका खानीहरूको अवशिष्ट पारिस्थितिकीय प्रभावहरू, वा खानीका भू-प्राविधिकरभौगोलिक पक्षहरूका बारेमा हुन्छन् ।

पहिलो खनन अर्थात खनिज प्रयासहरूमा औजारहरू बनाउनका लागि सबैभन्दा उपयुक्त ढुङ्गाहरू खोज्नु समावेश थियो । प्राथमिक ढुङ्गा औजारहरू लगभग २.६ मिलियन वर्ष पुरानो हो, होमो सेपियन्सको पनि पूर्वाग्रह हो । तसर्थ, यस समयले लगभग १.९ मिलियन वर्ष पहिले चट्टानहरू फ्याँकिएको हतियारको रूपमा प्रयोग गरेको ट्याँक गर्दछ, चाँडै नै उत्कृष्ट काट्ने ढुङ्गा र ढुङ्गा औजारहरूको लागि खन्ने पछि । जब होमोस सेपियन्सको विकास भयो र जनसंख्या बढ्यो, समुदायहरूले घुमन्ते जीवनशैलीलाई प्रतिस्थापन गर्न थाले । प्रारम्भिक जनजातिहरू खाना, पानी र आश्रयको प्राथमिक स्रोतहरू वरिपरि अवस्थित थिए । चाँडै, अन्य प्राकृतिक स्रोतहरूको स्थानले मानव बस्तीमा प्रभाव पार्न थाल्यो । खनिज अर्थात खनिज सामग्रीहरू सम्भवतः पहिलो व्यापारिक सामग्रीहरू मध्ये थिए । केही जनजातिहरूले चर्ट वा ओब्सिडियनमा नियमित पहुँच गरेको हुन सक्छ, तिनीहरूको तीखो

किनारहरूको लागि उच्च मूल्यवान, अरूलाई भाँडा, कचौरा वा अन्य भाँडाहरू बनाउनको लागि उत्तम माटोको पहुँच भएको हुन सक्छ । प्रारम्भिक व्यापारको लागि आवश्यक थियो । मानिसहरूले अभ्र बढि संचार कौशल विकास गर्न र सभ्यताको आधार मान्न सकिन्छ ।

» खानीको इतिहास

» प्राचीन खनन अर्थात खनिज

» पुरातन औजार र टोकरी खानीको इतिहास

एक विशिष्ट खनिजको लागि सबैभन्दा प्रारम्भिक ज्ञात खानी दक्षिणी अफ्रिकाबाट कोइला हो । जुन ४०, हजार देखि २० हजार वर्ष पहिले काम गरेको देखिन्छ । तर, १०,००० देखि ७,००० वर्ष अगाडि बढी उन्नत सभ्यताहरूको विकास नभएसम्म खनन अर्थात खनिज महत्त्वपूर्ण उद्योग बन्न सकेन। प्रारम्भिक समयमा, केवल धातुहरू उपलब्ध थिए । जुन प्रकृतिमा धातुको अवस्थामा पाइन्छ। सबैभन्दा प्रचुर मात्रामा तामा थियो। तर, सुन, चाँदी र पारा पनि भेटिए र मूल्यवान थिए। खनिज तथा खनिज सामग्रीहरूमा आँगोको प्रयोग एक प्राविधिक सफलता भयो र सभ्यताको महत्त्वपूर्ण प्रगतिहरू मध्ये एक साबित भयो। वास्तवमा, उत्खनन गरिएका तत्वहरूले तापको प्रयोगद्वारा आफूलाई परिवर्तन गरे। फलस्वरूप, माटोका भाँडाहरू एक सिजन भन्दा बढी टिक्नको लागि कडा भयो। विशेष गरी सान्दर्भिक, धातुहरू पग्लिन

र वस्तुहरूमा गठन गर्न सकिन्छ । सन् १८७२ तिर सामान्य खनन अर्थात खनिज ऐन सम्बन्धी विवादहरू हालका सम्म पनि कायम

निगरानी ब्यूरो

रहेको छ, जुन अभै पनि खानी गतिविधिहरू सम्बन्धी नियन्त्रक कानून हो। खानी र हाम्रो दुरतरूपमा बढ्दो जनसंख्या बीचको द्वन्द्वलाई केन्द्रित गर्दछ। अधिकांश भागको लागि, यस्तो देखिन्छ।

हामीले खानीको बारेमा सुनेका अधिकांश समाचारहरू नकारात्मक छन् जे होस्, हाम्रो सभ्यता र जीवनस्तरमा उत्खनन कतिको महत्त्वपूर्ण छ भन्ने कुरा याद गर्नु महत्त्वपूर्ण छ। हामीले खननको बारेमा हाम्रो वर्तमान धारणामा कसरी पुग्यौं भनेर प्रतिबिम्बित गर्न चाखलाग्दो छ किनभने, हाम्रो इतिहासको अधिकांश समयमा, खानीलाई अन्य गतिविधिहरू भन्दा प्राथमिकता दिइएको छ। गल्ने विभिन्न सामग्रीहरूमा फायरिङको परिणामहरूको प्रयोग र अवलोकनको संयोजनमा माटोको भाँडा टेक्नोलोजीको विकासले गन्धन (अयस्कबाट धातुहरूको निकासी) को विकासको नेतृत्व गर्यो। इजिप्टियन र सुमेरियनहरूले ६ हजार वर्ष पहिले अयस्कबाट सुन र चाँदी निकालेका थिए। नतिजाको रूपमा, यी धातुहरूको मूल्य हुन थाल्यो जुन मानिसहरू र संस्कृतिहरू बीच स्थानान्तरण योग्य थियो। खानीको इतिहासमा लगभग ५ हजार, ५ सय वर्ष पहिले, टिनको खोज आयो। टिन, तामासँग मिश्रित, कांस्य बनाइयो, पहिलो मिश्र धातु यसको घटक धातुहरू भन्दा कडा अन्य खनिज सामग्रीहरूको प्रयोगले गर्दा अर्को केही हजार वर्षहरूमा धातुको काम अधि बढ्यो। लगभग ४ हजार ५ सय वर्ष पहिले मृतसागर क्षेत्रबाट इजिप्टमा डामर निर्यात गरिएको थियो। यो पहिलो तेल व्यापार थियो? सुमेरियामा, धातुको सिक्का कानूनी निविदाको रूपमा जौलाई प्रतिस्थापन गर्न थाल्छ।

» कोबाल्ट गिलास रंग गर्न प्रयोग गरिएको थियो।

» इजिप्टका जहाजहरूले दक्षिणी अफ्रिकाबाट सुन आयात गरे।

» खनन वरिपरि सभ्यताहरू विकास गर्दै।

भू-मध्य सागरीय सभ्यताको विकास सँगै, खनन संसारको सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण उद्योगहरू मध्ये एक बन्यो। चाँदीका खानीहरू (लौरियन माइन्स) बाट निकासीका कारण एथेन्स धनी भए। त्यसपछि, स्पार्टाले चाँदीको खानीमाथिको नियन्त्रण खोसेपछि, एथेन्सको पतन भयो। यस क्षेत्रमा काठको अभाव हुन थालेपछि, मानिसहरूले ढुङ्गाका स्तम्भहरूद्वारा समर्थित शाफ्ट र ग्यालरीहरूको प्रणाली माफ्त उत्खनन गरे। थप रूपमा, यो ढुङ्गा स्तम्भहरू मध्ये एकबाट अयस्क निकाल्नेको लागि मृत्युदण्ड थियो। रोमीहरू विस्तारित भए, आंशिक रूपमा, खानीहरूको खोजीमा। सभ्यताको बृद्धिलाई यसको सञ्चालनको वित्तपोषण गर्न थप र धेरै पैसा

चाहिन्छ। सैन्य उपकरण बनाउन धातु चाहिन्छ। र, पूर्वाधारको आवश्यकताले सरकारको काम गर्न बाध्य बनायो। युरोपको उदयको समयमा, सरकारहरूले खानीहरूलाई भूमि लिन र त्यहाँ पाइने खनिजहरूबाट लाभ उठाउने व्यापक अधिकार दिए। तैपनि, सरकारहरूले खानी अधिकार प्रदान गर्नको लागि भुक्तानको रूपमा खानीबाट प्राप्त राजस्वको एक अंश सधैं माग गर्थे। फलस्वरूप, प्राकृतिक स्रोतको दोहन नगरी देशको विकास हुन सक्दैन भन्ने अनुभूति भयो। सभ्यताले दैनिक जीवनका आवश्यकताहरू निर्माण गर्न र राष्ट्रहरूको अर्थतन्त्रलाई कोष गर्न खनन सामग्रीको बढ्दो मात्रा चाहिन्छ।

नयाँ संसारबाट यस खनिज सम्पदाको आगमनले पुनर्जागरणलाई वित्त पोषण गर्यो। अन्ततः, नयाँ संसारमा देशहरूको सिर्जना र विस्तार, औद्योगिक युगको विकाससँगै, आज हामीसँग रहेको खानी उद्योगको पुस्ताको परिणाम हो। खानी आज सन् १८७२ को सामान्य खनिज ऐन हाम्रो वर्तमान स्तरको सभ्यताको स्थापना र कायम राख्नको लागि अभिप्रेरित र सफल भयो। वास्तवमा, यदि मानिसहरूले प्रोस्पेक्टरहरू र खानीहरूलाई प्रोत्साहन दिनको लागि संरचना नबनाएका भए, हाम्रो जीवन सायद पूर्णतया फरक हुन्थ्यो। यो हाम्रो औद्योगिक शक्ति (खनन स्रोतहरूमा आधारित) थियो जसले धेरै युद्धहरू जित्न मद्दत गर्यो। यसले रेलमार्ग र राजमार्गहरू, पुलहरू र शहरहरू निर्माण गर्यो।

खानी स्रोतले हामीलाई भविष्यमा लैजान्छ। इलेक्ट्रोनिकसको विकासले तामाको आवश्यकता मात्र बढाएको छ, मानवद्वारा प्रयोग गरिएको पहिलो धातु। हरित ऊर्जा स्रोतहरू (हावा, सौर्य, जियोथर्मल) को निर्माणलाई हल्का वजनको एल्युमिनियम र नयाँ अनुप्रयोगहरूको लागि आवश्यक विशेष मिश्रण प्रदान गर्न व्यापक खनन स्रोतहरू चाहिन्छ। स्वदेशमा रहेको खनिज सम्पदाको अन्वेषण कार्य वाट खनिजजन्य उद्योगहरूको विकास गरी देशमा औद्योगिक उत्पादन तथा आर्थिक विकास गर्ने उद्देश्यले नेपाल सरकारबाट २०३३ ९सन् १९७६० सालमा तत्कालिन खानी विभाग र भौगर्भिक सर्भेक्षण विभागलाई एकिकृत भई श्री उद्योग मन्त्रालय अन्तरगत एक मात्र केन्द्रिय निकाय 'खानी तथा भूगर्भ विभाग' नामाकरण गरी संचालनमा रहेको छ। नेपाल सरकार ९मन्त्रीपरिषद्को मिति २०७४-१२-१४ तथा २०७५-०१-०४ को निर्णय अनुसार स्वीकृत संघिय विभागीय संगठन संरचना वमोजिम महानिर्देशकको मातहतमा (क) भू-विज्ञान, (ख) खनिज

निगरानी ब्यूरो

सम्पदा र (ग) योजना, प्रशासनिक तथा प्राविधिक सेवा महाशाखा गरी ३ महाशाखा, तथा पेट्रोलियम अन्वेषण तथा प्रवर्द्धन केन्द्र, खनिज प्रवर्द्धन तथा प्रशोधन केन्द्र र राष्ट्रिय भूकम्प मापन तथा अनुसन्धान केन्द्र गरी ३ केन्द्र तथा २५ शाखाहरु, भूकम्प मापन केन्द्र सुर्खेत (शाखा कार्यालय) तथा पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजनाको व्यवस्था गरिएको छ । प्रकृतिरू भू-बैज्ञानिक तथा भूकम्पिय अध्ययन, भौगर्भिक सर्वेक्षण, खनिज अन्वेषण, पेट्रोलियम अन्वेषण, खनिज जन्य उद्योगको विकास, खनिज प्रशासन, खानी अनुगमन तथा निरिक्षण ।

(ख) विभागको काम, कर्तव्य र अधिकार

नेपाल सरकार कार्य विभाजन नियमावली, २०६९ मा तोकिएबमोजिम उद्योग, वाणिज्य तथा आपुती मन्त्रालयको काम, कर्तव्य र अधिकारको बुँदा नं. २ र ३ मा खानी तथा भू-गर्भ सम्बन्धी देहायको काम, कर्तव्य र अधिकारको प्रावधान निश्चित गरिएको छ ।

खानी तथा खनिज पदार्थ अन्वेषण सम्बन्धी नीति, योजना, कार्यान्वयन तथा नियमन ।

- » खानी तथा खनिज विकास विषयक अध्ययन, अन्वेषण तथा सर्वेक्षण । उपरोक्त काम, कर्तव्य र अधिकारको दायरालाई आत्मसात गर्दै खानी तथा भूगर्भ विभागले सम्पादन गर्ने कार्यको आधारमा यस विभागको देहायको काम, कर्तव्य र अधिकार रहेको छ । भूवैज्ञानिक अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण ।
- » खानी तथा खनिज पदार्थ सम्बद्ध सरकारका नीति तथा योजनाको कार्यान्वयन एवम् नियमन ।
- » खानी तथा खनिजजन्य उद्योगहरु प्रवर्द्धन, सञ्चालन एवम् प्रवर्द्धनको पूर्वाधार निर्माण ।
- » देशमा उपलब्ध प्राकृतिक ग्याँस तथा पेट्रोलियम श्रोतको अध्ययन, अनुसन्धान, अन्वेषण, प्रवर्द्धन एवम् विकास ।
- » भूकम्पीय वस्तुगत तथ्याङ्क प्राप्तिका निमित्त तथा भूकम्पीय प्रकोप सम्बन्धमा नियमित अध्ययन, अनुसन्धान, अन्वेषणमा तदारुकता एवम् निरन्तरता ।
- » माथिका बुँदाहरूसँग प्रासङ्गिक भई विभागद्वारा गरिने अन्य आवश्यक कार्यहरु ।
- » विभागको उद्देश्य
- » भू वैज्ञानिक अध्ययन तथा अनुसन्धान गरी देशको भौगर्भिक ज्ञानमा अभिवृद्धि गर्ने ।
- » खनिज सम्पदाहरुको अध्ययन, अन्वेषण, मूल्याङ्कन तथा प्रवर्द्धन

गरी सो मा आधारित खनिज उद्योगहरुको विकास गरी आर्थिक विकासमा टेवा पुऱ्याउने ।

- » खानी तथा खनिज पदार्थको अध्ययन, अनुसन्धानका लागि आवश्यक प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराउने ।
- » खनिज भण्डारमा आधारित खानी तथा खनिज उद्योगहरुको प्रवर्द्धन, विकास, तथा सञ्चालन गर्न खानी तथा खनिज पदार्थ ऐन तथा नियमहरु तर्जुमा गरी लागु गर्ने ।
- » भूकम्पीय अध्ययन तथा अनुसन्धान, भूकम्प र भूकम्पीय प्रकोपको सहि निगरानी राख्ने ।
- » पेट्रोलियम तथा प्रा. ग्याँस हुन सक्ने संभावित क्षेत्रमा भौगर्भिक तथा भू-भौतिक अन्वेषण गरी पेट्रोलियमका भण्डारहरु पत्ता लगाई राष्ट्रियरन्तराष्ट्रिय लगानीकर्तालाई पेट्रोलियम अन्वेषण एवं उत्पादन गर्न आकर्षण गर्ने ।

खानी उत्तखनमा जथाभावी दोहनले वातावरणमा समेत दोहन पुग्न गएको जानकारीहरु बताउछन् । जस्को मध्य आज हामी चुनदुङ्गाको जथाभावी दोहनबारेमा हाम्रो निगरानी रहने छ ।

घटना नं. १

उदयपुरको कटारी क्षेत्रमा सिमेन्ट कारखानाले जथाभावी चुनदुङ्गा उत्खनन गर्दा यहाँका मानव बस्ती संकटमा परेका छन् । चुनदुङ्गाको जथाभावी दोहनले कटारी नगरपालिका- ८

स्थित सिरिसे र थलियाटारका बस्ती पुरै उठिबास हुने अवस्थामा पुगेका छन् । सिरहाका कारखाना रहेको सौर्य सिमेन्ट उद्योगले चुनदुङ्गा उत्खनन गर्दा अपनाउनु पर्ने मापदण्ड पुरा नगरेका कारण उदयपुरको कटारीमा बस्ती नै उठिबास हुने अवस्था आएको हो ।

निगरानी ब्यूरो

चुनढुंगा निकाल्दा खेर जाने ढुंगा, माटो र बालुवाको व्यवस्थापन राम्रोसँग नगर्दा सिरिसे र थलियाटारका पीडित बनेका हुन् । कुनबेला माथिबाट ढुङ्गा भर्रेर किच्ने हो भन्ने डरले स्थानीय सुत्नसमेत सकेका छैनन । दिनहुँ चुनढुङ्गा निकाल्दा पानीका मुहान सुक्नुका साथै खेतीयोग्य जमिनसमेत बन्जर बन्दै गएका छन । चुन ढुंगा निकाल्दा उडेको धुलोले ठूलो क्षेत्रफलमा वातावरणीय प्रभाव समेत पर्न थालेको छ । धुलोले जंगल समेत धुलाम्मे बनेका छन् भने घाँसपात समेत वस्तुभाउले खान छोडेका छन् । पानीका मूलहरु सुक्दा स्थानीयमा हाहाकार मच्चिएको छ । गाउँमा खेती किसानी गरेर बस्दै आएका सिरिसे र थलियाटारका स्थानीय अहिले खेतबारीमा लगाएको खेतीबाट उब्जनी नहुने र अलिअलि उब्जनी भएपनि धुलो मिसिएर कामै नलाने समस्या हुने गरेको बताउँछन् । जंगलमा घाँस दाउरा गर्न जानसमेत डरलाग्दो भएको र गाईबाखा समेत ढुंगा भर्रेर मर्लान भन्ने त्रास हुने गरेको उनीहरुको गुनासो छ ।

वर्षायामको समस्या भन्नु विकराल हुने गरेको छ । खानीबाट निस्केको लेदो बगेर पानीका मुहान पुरिदिने, खेतबारीमा अन्नबाली पुरिदिने, कुलो पुरिदिने जस्ता समस्या हुने गरेको छ । चुनढुंगा उत्खननले मानवीय, वातावरणीय र सामाजिक समस्या मात्रै निम्त्याएको छैन । क्षमताभन्दा बढी भारका ढुवानीका साधन आवतजावत गर्दा कटारी बजार क्षेत्रका वासिन्दासमेत दिक्क भइरहेका छन् । चुनढुंगा बोकेर हुँडकिने गाडीले उडाउने धुलोले कटारी बजारका बस्तीसमेत ढाकिने गरेका छन् । त्यसमाथि निरन्तरको ध्वनी प्रदूषणले बालबालिकाको पठनपाठन समेत प्रभावित भएको छ । तीव्र गतिका ढुवानी गाडीहरुले बढाएको दूर्घटनाको त्रास आफ्नै ठाउँमा छ ।

कच्चा पदार्थ उत्खनन गर्ने क्षेत्रका बस्ती हटाउनुपर्ने र त्यस क्षेत्रमा अनिवार्य वृक्षारोपण गर्नु पर्ने मापदण्ड भए पनि यो उद्योगले कुनै पनि मापदण्ड पुरा गरेको छैन । मावन बस्ती तथा पर्यावरण जोगाउनका लागि स्थानीय सरकार र जिल्ला प्रशासनलाई पटक-पटक आग्रह गर्दा पनि उनीहरु उल्टै उद्योगसँग मिलेर आफूहरुको आवाज नसुनेको गुनासो पनि स्थानीयको छ । जथाभावी चुनढुंगा उत्खननले युगौं देखि बस्दै आएको सुन्दर शान्त गाउँले जीवन संकटमा परेको मात्रै छैन आफ्नो थातथलोमा बाँच्न र बस्न पाउने नागरिकको अधिकारको समेत हनन् भएको छ ।

घटना नं. २

हेटौँडा उपमहानगरपालिका-१५ मा सञ्चालित ऋद्धिसिद्धी सिमेन्ट उद्योगले सञ्चालन गर्दै आएका चुनढुङ्गा खानीका कारण स्थानीयवासी समस्या भोग्दै आएका छन् । सो उद्योगले मापदण्डविपरीत जथाभावीरूपमा चुनढुङ्गा खानी क्षेत्र उत्खनन गर्दा राक्सिराड गाउँपालिकाका स्थानीय बासिन्दा समस्यामा परेका हुन् । चुनढुङ्गा उत्खनन कार्यले खानी क्षेत्रको आसपासको सडक बिग्रिने भत्किने, धुलो धुवाँ उड्ने, ध्वनि प्रदूषणलगायत वातावरणीय समस्याबाट स्थानीयवासी पीडित भएकाले उत्खनन कार्य तत्काल रोक्न स्थानीयवासीले माग गरेका छन् ।

सो गाउँपालिका-४ का वडाध्यक्ष सञ्जय कोइरालाले मकवानपुरका प्रमुख जिल्ला अधिकारी भरतमणि पाण्डेलाई आज एक ज्ञापनपत्र बुझाउँदै उत्खनन कार्य तत्काल रोक्न माग गरेका हुन् । सो उद्योगको राक्सिराड गाउँपालिका-४ मा चुनढुङ्गा खानी रहेको र चुनढुङ्गाका लागि मापदण्डविपरीत उत्खनन गर्दा स्थानीयवासी समस्यामा परेकाले त्यस्ता कार्य तत्काल रोक्न माग गर्दै प्रमुख जिल्ला अधिकारीलाई पाँच बुँदै ज्ञापनपत्र बुझाएको उनले बताए ।

उनका अनुसार चुनढुङ्गा भिक्दा पन्छाएका अन्य ढुङ्गा, गिट्टी, माटो सर्वसाधारणको जग्गामा फाल्ने गरेका कारण पनि

स्थानीयवासी समस्या भोग्न बाध्य भएका छन् । विशेषगरी सिमेन्ट उद्योगद्वारा सञ्चालित चुनढुङ्गा खानीका क्षेत्रमा दिनहुँ उत्खनन गर्दा हेवी मेसिन उपकरणको प्रयोग, टिपरको आवतजावत हुनेहुँदा सडक बिग्रिएकाले स्थानीयवासीमा समस्या हुँदै आएको छ । खानीमा उत्खनन गर्दा पाँच प्रतिशत चुनढुङ्गा निकाल्नका लागि ९५ प्रतिशत

निगरानी ब्यूरो

अरु ढुङ्गा, गिटी र माटो पन्छाएर बाहिर फाल्नुपर्ने हुन्छ । व्यवस्थितरूपमा उत्खनन कार्य नहुँदा समस्या बल्भन्दै गएको छ । ज्ञापनपत्रमा खानी क्षेत्रमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन नभएको, मनहरी-चैनपुर-रतुवा- खैराङ हुँदै कैलाश गाउँपालिकासम्म बाटो निर्माणका लागि आग्रह गरेअनुसार बाटो बनाउँदा त्यसको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन नभएको, सामुदायिक वनका पदाधिकारीमाथि बाटोका विषयमा मुद्दा खेप्नुपरेको, विगतमा भएको सहमति र सम्झौता कार्यान्वयन नभएको तथा स्थानीयवासीबीच विवाद बढाएकालगायतका कारणले पनि उत्खनन कार्य तत्काल रोक्नुपर्ने ज्ञापनपत्रमा उल्लेख छ ।

यसका साथै खानी सञ्चालन गर्नुअघि स्थानीय बासिन्दा, व्यवसायी र सरोकावालाबीच पटकपटक भएको सम्झौता र सहमति कार्यान्वयन नहुँदा उत्खननकर्ता कम्पनी बानियाँ निर्माण सेवा र मोतिदान कन्स्ट्रक्सन प्राचीले स्थानीय व्यवसायीसँग समन्वय नगरी उल्टै प्रहरी प्रशासन लगाएर दुःख दिने कार्य गरेको आरोप वडाध्यक्ष कोइरालाको छ । सो उद्योगले व्यवस्थितरूपमा चुनढुङ्गा खानीको उत्खनन नगर्दा खानी आसपास क्षेत्रमा निस्कने धुलोका कारण एक दर्जन परिवारले गाउँ छाड्नुपर्ने अवस्था आएको स्थानीयवासीको भनाइ छ । घर नजिकै डोजर चलन थालेपछि खानी आसपासका क्षेत्रबाट निस्कने धुलोका कारण घर धुलाम्य हुने अवस्था आएको उनीहरूको भनाइ छ ।

यसैबीच सो उद्योगले चुनढुङ्गा खानीलाई व्यवस्थित नगरी अनुमति पाएको भन्दा बाहिर गएर उत्खनन गर्दै आएको स्थानीय जनसरोकार मञ्च राक्सिराङ वडा नं ४ का गोपाल मोक्तानले बताए । जथाभावी उत्खनन तथा दोहनले त्यस क्षेत्रभन्दा बाहिर स्थानीयवासीको घर जग्गा रहेकाले समस्या भएको, खानेपानी मुहानमा समस्या भएको र स्थानीयवासीको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव परिरहेको बताइएको छ । उनले अनुमति प्राप्त क्षेत्रमा मात्र काम गर्न र उद्योगबाट भएका क्षतिको क्षतिपूर्ति प्रदान गर्न माग गरे ।

उद्योगले सञ्चालनमा ल्याएका चुनढुङ्गा खानीका कारण स्थानीयवासीका समस्या देखा परेकाले उद्योगसँग समन्वय गरी समस्या समाधान गर्न पहल गरिने योजना रहेको प्रमुख जिल्ला अधिकारी पाण्डेले बताए । उद्योगले वर्षमा अबै रकम नाफा कमाउने तर निजी स्वार्थका लागि गाउँलेलाई चपेटामा पारेर विस्थापित गर्न लागिएको भन्दै स्थानीयवासीले विरोध गरिरहेका छन् । यस

सम्बन्धमा उच्च अदालत पाटन हेटौँडालेसमेत तोकिएको क्षेत्रभन्दा बाहिर गएर उत्खनन नगर्न आदेश जारी गरेको थियो । तरपनि सो आदेशको पालना नगरेको जनसरोकार मञ्च राक्सिराङ वडा नं ४ का मोक्तानले जानकारी दिए । उनले अदालतको फैसलाअनुसार उद्योगले अनुमति प्राप्तभन्दा बाहिर जथाभावी उत्खनन गरेको बताए ।

घटना नं. ३

पाल्पाको माथागढी गाउँपालिका-७, रहवासस्थित तानसेन सिमेन्ट उद्योगको पाल्पा सिमेन्ट चुनढुङ्गा खानी रहेको जग्गामा विवाद भए पनि कानून उल्लङ्घन गर्दै उत्खनन रोकिएको छैन भन्ने समाचार अभै रोकिएको छैन । औद्योगिक लगानीमा निराशाका बीच नेपालमा पछिल्ला वर्षहरूमा सिमेन्ट उत्पादन एउटा त्यस्तो आकर्षक लगानीको क्षेत्र बनेको छ, जसको विस्तार द्रुत र अभूतपूर्व गतिमा भइरहेको छ ।

निर्माण गतिविधिमा आएको तीव्रताले बढाएको सिमेन्टको माग थग्न धनकुबेरहरूले सिमेन्ट उद्योगमा लगानी खन्याइरहेका छन् । बजारको सम्भावित मागको विस्तार, सरकारी सहूलियत तथा सिर्जना हुने लाभको अवसर देखेर देशभित्रका मात्रै होइन, विदेशी लगानीकर्ता पनि सिमेन्ट उत्पादनमा होमिएका छन् । यसकै दृष्टान्त हो, मुलुकमा पहिलो सिमेन्ट उद्योगका रूपमा हिमाल सिमेन्ट स्थापना गरिएको पाँच दशकभित्र यस्ता उद्योगको सङ्ख्या ५५ नाघिसकेको छ । देशको मध्यपहाडका खानी खेतली निकालिने चुनढुङ्गा पेलेर यस्ता उद्योगहरूले बर्सेनि एक करोड टन हाराहारीमा सिमेन्ट उत्पादन गर्छन् । मूल्य सर्वसाधारणले चुकाउनुपरेको छ । खानी तथा भूगर्भ विभागका अनुसार, आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा मात्रै देशको पहाडबाट कम्तीमा एक करोड १९ लाख ७३ हजार टन चुनढुङ्गा निकालियो । यसबाट उत्पादित सिमेन्टको अबै रूपैयाँको बजार तीव्र गतिमा फैलिइरहेको छ, जसबाट लगानीकर्ताले आकर्षक मुनाफा सिर्जना गरेका छन् यस्तो मुनाफाबाट अधिकांश उद्योगले तीन(चार वर्ष)भित्रै आफ्नो सम्पूर्ण लगानी उठाइसक्छन् । तर, यस्तो लाभको न्यायोचित र समानुपातिक वितरण कसरी भइरहेको छ भन्ने प्रश्न अनुत्तरित छ । पहाड दोहन गरी निकालिने चुनढुङ्गामा आधारित उद्योगले सिर्जना गर्ने लाभ आम सर्वसाधारणको भागमा कसरी पुग्छ भन्ने प्रश्न पेचिलो गरी खडा भएको छ ।

निगरानी ब्यूरो

देशभरिका ४६ वटा खानी दोहन गरी निकालिएको चुनदुङ्गाबाट बन्ने सिमेन्टको मनग्य लाभ लगानीकर्ताको खल्तीमा पुग्दा आम सर्वसाधारण र सरकारको भागमा भने नाम मात्रैको लाभ जान्छ । बरु, यी उद्योगले सिर्जना गरेका वातावरणीय हानिको चर्का मूल्य सर्वसाधारणले चुकाउनुपरेको छ । यसले प्राकृतिक स्रोतको दोहन धनीलाई थप धनी बनाउनतिर मात्रै भइरहेको त छैन भन्ने प्रश्न उठाएको छ । खानी तथा भूभर्ग विभागको तथ्याङ्क अनुसार, गत आर्थिक वर्षमा सरकारको खातामा यी उद्योगले पहाड खोतलेर चुनदुङ्गा निकाले बापतको रोयल्टी रु ७१ करोड ८४ लाख जम्मा गरे ।

सिमेन्ट उत्पादनको प्रमुख कच्चा पदार्थ चुनदुङ्गाको रोयल्टी दर “कौडीको भाउ” सरह तोकिएको छ, प्रति टन रु ६० त्यसैले यसको दोहन गर्दा उठेको राजस्व देशको कुल वार्षिक राजस्वको अनुपातमा ०.०७ प्रतिशत जति मात्रै हुन्छ । तर, यसको कारोबार र लाभको परिणाम निकै ठूलो छ । नेपाल सिमेन्ट उत्पादक सङ्घका अध्यक्ष धरुवराज थापाका अनुसार, नेपालमा सिमेन्टको वार्षिक कारोबार रु १ खर्ब ५० अर्ब हाराहारीमा हुन्छ ।

देशको ठूला सिमेन्ट उद्योगमध्ये एक सर्वोत्तम सिमेन्ट लिमिटेडका लगानीकर्ताले आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा सबै खर्च र कर कटाएर रु १ अर्ब १७ करोड १७ लाख नाफा कमाए । पाल्पामा रहेको खानीबाट करीब तीन लाख ७१ हजार टन चुनदुङ्गा भिन्केको यो कम्पनीले प्राकृतिक स्रोतको उत्खनन बापत खानी तथा भूभर्ग विभागलाई रोयल्टी बुझायो, जम्मा रु २ करोड २२ लाख ८६ हजार अर्थात, कम्पनीका लगानीकर्ताले प्राकृतिक स्रोतको दोहनबाट एक वर्षमा गरेको कमाइको तुलनामा सरकारको खातामा रोयल्टी बापत १.९ प्रतिशत मात्रै पुग्यो ।

अर्को ठूलो सिमेन्ट उद्योग शिवम् सिमेन्टले पनि आर्थिक वर्ष २०७६/७७ मा रु १ अर्ब ५ करोड नाफा आफ्ना शेयरधनीलाई बाँड्यो कुल रु ४ अर्ब ४० करोड चुक्ता पूँजी रहेको यो कम्पनीले सो वर्षको नाफाबाट कम्पनीमा लगानी गरेका शेयरधनीलाई २४.२१ प्रतिशत लाभांश वितरण गरेको थियो । तर, यो कम्पनीले सरकारलाई रोयल्टी बुझायो, जम्मा रु २ करोड ५६ लाख मात्रै अर्थात, कम्पनीले कमाएको खुद नाफाको अनुपातमा २.४ प्रतिशत मात्रै प्राकृतिक स्रोत प्रयोगको रोयल्टी बापत सरकारलाई बुझायो । पाइरहेको छ । आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा यो कम्पनीले रु १ अर्ब ३९ करोड नाफा कमाएकोमा लगानीकर्तालाई २९ प्रतिशत

लाभांश बाँडिएको छ । यो परिमाणको लाभ कम्पनीमा लगानी गरेका सीमित लगानीकर्ताको खल्तीमा जाँदा आम सर्वसाधारण र प्राकृतिक स्रोत उपयोग बापत सरकारको हिस्सा भने न्यून छ । शिवम्ले सिमेन्ट बनाउन प्रयोग गरिएको चुनदुङ्गा उपयोग गरे बापत सरकारलाई जम्मा रु २ करोड ४९ लाख मात्र बुझाएको छ । नेपालको मध्यपहाडी क्षेत्रमा पूर्वदेखि पश्चिमसम्मै चुनदुङ्गाको विशाल भण्डार फँलिएको छ । सिमेन्ट उत्पादक कम्पनीहरूले दर्जनौं पहाड खोतलेर निकालेको चुनदुङ्गाबाट क्लिङ्गर र सिमेन्ट बनाएर बेचिरहेका छन् र, त्यसले स्वाभाविक रूपमा यो उद्योगमा लगानी गर्ने व्यवसायीलाई ठूलो लाभ पनि दिइरहेको छ । तर, यस्तो लाभको समानुपातिक वितरणका विषयमा भने छलफल भएकै छैन ।

यो अनवीकरणीय प्राकृतिक स्रोत दोहन गरेर सिर्जना भएको लाभको असाध्यै सानो हिस्सा सरकारले रोयल्टीका रूपमा पाइरहेको छ । खानी तथा भूभर्ग विभागका अनुसार, आर्थिक वर्ष २०७०/७१ देखि २०७७/७८ सम्मको आठ वर्षमा चुनदुङ्गाको रोयल्टी बापत सरकारले जम्मा रु २ अर्ब ८४ करोड मात्रै पाएको छ । पहाड खोतल्दा हुने वातावरणीय असर सहित दीर्घकालीन क्षतिबाट प्रभावित हुने स्थानीयबासीका भागमा त लाभ पुगेकै छैन भन्दा हुन्छ ।

सिमेन्ट उद्योग यसै पनि उच्च प्रदूषण गर्नेमा पर्छन्, जसले नजानिंदो गरी मानव स्वास्थ्यमा सङ्कट निम्त्याइरहेको छ । यसले सिमेन्ट कारखानाको नाममा प्राकृतिक स्रोतको अधिकांश लाभ सीमित समूहको हातमा गइरहेको र ठूलो समुदाय वातावरणीय असर भोग्ने हिस्सेदार मात्रै बनिरहेको देखाउँछ । सिमेन्टको प्रयोग विना आधुनिक पूर्वाधार निर्माणको कल्पना सितिमिति हुँदैन । घरको जग हाल्ने, सडक बनाउने, जलविद्युत आयोजना बनाउने, कुलेसोमा पानी बगाएर खेततिर पठाउने, विद्यालय र अस्पताल भवन बनाउने, खानेपानीका मुहान निर्माण गर्न वा प्राकृतिक विपत्ति थप्ने तटबन्ध बनाउने, आधुनिक विकासका हरेक संरचना बनाउने सिमेन्ट चाहिन्छ । सिमेन्टबाट बनेका संरचनाले शीत, पानी र घाम मात्र छेक्दैन, नदीको प्रवाह नै रोक्न सक्ने तागत हुन्छ ।

घटना नं. ४

सिमेन्ट उद्योगहरूलाई दैनिक गरिने चुनदुङ्गाको निकासी प्रकृया गैरकानुनी र पारदर्शी नभएको भन्दै जिल्ला बन कार्यालय

निगरानी ब्यूरो

धादिङ्गले जोगीमारा स्थित देशकै ठूलो अन्नपूर्ण क्वेरिज प्रालिलाई दुङ्गा उत्खननमा श्रावण १५, २०७३ मा रोक लगाएको थियो । विगत २ दशक देखि लगातार संचालित जोगीमाराको मौवाखोलामा रहेको सो खानी सयौं हेक्टरमा फैलिएको छ । सो चुनदुङ्गा खानीबाट अन्नपूर्ण क्वेरिजले हेट्टौंडा सिमेन्ट लगायत भैरहवा र नवलपरासीमा रहेका भारतीय सिमेन्ट कम्पनी अम्वे र रिलायन्सलाई वर्षातको समयमा वाहेक दैनिक २ देखि ३ सय टिप्पर चुनदुङ्गा निकासी गर्ने गरेको छ । प्रारम्भिक अध्ययनमा जिल्लाबाट ठूलो परिमाणमा चुनदुङ्गा निकासी गर्दा पनि कुनै सरकारी निकायले दैनिक निकासी लगत नराखेको र निकासी पुजी पनि नलिएको फेला पारेपछि आवश्यक छानविन गरी व्यवस्थित बनाउन हाललाई बन्द गरिएको तत्कालिन प्रमुख जिल्ला अधिकारी विस्वप्रकाश सुवेदीले जानकारी दिएका थिए ।

उहाँका अनुसार राष्ट्रिय वन क्षेत्रमा पर्ने कुनै पनि वस्तु उत्खनन र निकासी गर्दा वन पैदावार अर्न्तगत जिल्ला वन कार्यालयको समेत निकासी पुजी लिनु पर्नेमा हाल सम्म सो प्रकृत्यामा नगई मनपरि गरेको पाईएको थियो ।

घटना नं. ५

भन्डै पाँच वर्षदेखि बन्द रहेको अर्घाखाँचीको नरपानीको चुनदुङ्गा उत्खननका लागि कम्पनीले गरेको प्रयास पुनः असफल भयो । उत्खनन कम्पनीले चुनदुङ्गा लैजान लिएका टिपरहरु रिक्तो

फर्किएका थिए । चार वर्षदेखि बन्द रहेको उत्खनन गर्न पाउनुपर्ने माग गर्दै प्रक्रिया सुरु गरेको थियो ।

कम्पनीले विगतमा गरेका सम्भौता कार्यान्वयन नगरेर जनतालाई धोका दिएको भन्दै उत्खनन कार्य रोकन माग गर्दै स्थानीय बासिन्दा सङ्घर्षमा उत्रिएपछि उत्खनन कार्य पाँच वर्षदेखि बन्द भएको थियो । अहिले पछिल्लो समयमा आएर कम्पनीले आफूहरुले उत्खनन गरेको स्टक माल लैजानुपर्ने दावी गर्दै आएको थियो ।

चुनदुङ्गा उत्खनन कार्य सदाका लागि बन्द गर्नुपर्ने माग गर्दै आन्दोलनमा उत्रिएका २१ जना स्थानीय बासिन्दालाई २०७३ असार ३१ गते शुक्रबार साँझ प्रहरीले पक्राउ गरेको थियो । उत्खननले नरपानीको सौन्दर्यता र पानीका मुहान सुकेको भन्दै आन्दोलनमा उत्रिएका स्थानीयवासीलाई हटाउन खोज्दा प्रहरी र स्थानीयवासीबीच तनाव उत्पन्न भएको थियो । खानी सदाका लागि

बन्द हुनुपर्ने र पक्राउ गरेका स्थानीयवासीलाई बिनासर्त रिहाको माग गर्दै गोरूसिंगे-सन्धिखर्क सडकको बीचमा पर्ने नरपानीमा स्थानीयवासीले सडकमा दुङ्गा राखेर र टायर बालेर चक्काजाम गरेका थिए ।

सन्धिखर्कबाट बाहिर जाने र बाहिरबाट सन्धिखर्क आउने गाडी बीचबाटोमै अलपत्र परेपछि उनीहरुलाई शुक्रबार राति नै रिहा गरिएको थियो । दिनभर पनि नरपानीको अवस्था तनावग्रस्त रहेको थियो । स्थानीयवासीले खानीबाट दुङ्गा लैजान नदिने बताएपछि खानी उत्खनन गर्न आएका टिपरहरु फर्काएको तत्कालिन जिल्ला प्रहरी कार्यालय अर्घाखाँचीका प्रहरी निरीक्षक सुजनराज भण्डारीले बताए । स्थानीयवासीको मागअनुसार नै टिपर फर्किएका हुन् ।

शंखरापुर नगरपालिकाको अनुरोध

१. बालबालिकालाई निरुत्साहित गरौं र विवाह ऐन उमेर २० वर्षपछि मात्र गरौं/गराउन पहल गरौं ।
२. सरसफाईमा ध्यान दिउं र फोहोर मैला जथाभावी नपलाऔं । ३. सार्वजनिक जग्गामा घर/टहरा निर्माण नगरौं र सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण गरौं ।
४. कर तिर्नु सबै नागरिकको कर्तव्य हो । कर तिर्ने सभ्य नागरिकको परिचय दिऔं । ५. लैंगिक हिंसाविरुद्धको आवाज बुलन्द गरौं र त्यसको अन्त्य गरौं ।
६. सबै बालबालिकालाई विद्यालय पठाऔं, कुनै बालबालिकालाई शिक्षाबाट बञ्चित नगरौं साथै बालश्रम र शोषणको अन्त्य गरौं ।

रमेश नापित
नगर प्रमुख

समिता श्रेष्ठ
नगर उप-प्रमुख

बासुदेव खनाल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

शंखरापुर नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

एक दशकसम्म पनि भएन पुल निर्माण

पूर्वी नवलपरासीको बुलिङटार र तनहुँको ऋसिङ गाउँपालिकाको गडगडीघाटको कालीगण्डकी नदीमा निर्माणाधीन पक्की पुलको निर्माण सुरु भएको १० वर्ष बित्न लाग्दासम्म तीन पिल्लर मात्र बनाएर ठेकेदार फरार भएपछि स्थानीय चिन्तित भएका छन्। कालीगण्डकी कोरिडोर हुँदै बुलिङटारको कोखेबाट तनहुँको ऋसिङको मधुवन हुँदै रूपटार भएर भिमाद पुग्न पक्की

पुलको निर्माण सुरु गरिएको १० वर्ष बित्न लाग्दा पनि काम हुन सकेको छैन। बुलिङटार गाउँपालिकाका पूर्वकार्यपालिका सदस्य गौतम दरैले चार वर्षमा सक्ने गरी अघि बढेको उक्त पुल अहिले अलपत्र अवस्थामा पुगेपछि स्थानीयले सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकारको ध्यानाकर्षण गराएको बताउनुभयो।

कालीगण्डकीमा सङ्घीय सरकारको बजेटबाट यहाँ पक्की पुलको निर्माण सुरु भएको १० वर्ष बित्न लाग्दा अहिलेसम्म पुलको तीन वटा खम्बा मात्र बनेका छन्। त्योभन्दा बढी कामै हुन नसकेको स्थानीय बुलिङटार-४ का पूर्ववडाध्यक्ष चेतबहादुर गोदामीगरले बताउनुभयो। छ महिनाअघि ठेकेदार देखा परेको तर फेरि गायब भएकाले पुल कहिलेसम्म अलपत्र पर्ने हो ठेगान नभएको उहाँले बताउनुभयो।

बुलिङटार गाउँपालिकाका अध्यक्ष दीपेन्द्र सुनारीमगरले कालीगण्डकी नदीमा बन्न लागेको पक्की पुलको ठेक्का पाएको कम्पनी नागार्जुन कन्स्ट्रक्सनले चार वर्षमा सक्ने गरी ठेक्का लिएको र अहिलेसम्म २० प्रतिशत पनि काम हुन नसकेको बताउनुभयो।

तनहुँस्थित ऋसिङ गाउँपालिकाका अध्यक्ष राजेन्द्रकृष्ण श्रेष्ठले यो पुल निर्माण अलपत्र परेपछि यसको ठेक्का लिएको ठेकेदारको बारम्बर खोजी गरिरहे पनि पत्ता लगाउन नसकिएको र स्थानीय प्रशासनको समेत ध्यानाकर्षण गराइएको बताउनुभयो।

छ महिनाअघि सम्पर्कमा आएको ठेकेदारले काम सुरु गरेको भए पनि फेरि बिचमै काम छाडेर हिँडेपछि अहिले पुल अलपत्र अवस्थामा पुगेपछि स्थानीय प्रशासनले समेत चासो दिन थालेको जिल्ला प्रशासन कार्यालय पूर्वी नवलपरासीले जनाएको छ।

हुन त अन्य क्षेत्रमा पनि पक्की पुलको निर्माण अलपत्रपरेका धेरै उदाहारण छन्।

उदाहारण नं. १

निर्माण सुरु भएको एक दशकसम्म पनि बालाजु-त्रिशूली सडक सम्पन्न भएको छैन। निर्माणाधीन बालाजु-त्रिशूली ५५ किमी र त्रिशूली-छहरे ११ किमी मध्ये बालाजु-त्रिशूलीअन्तर्गत साँढे चार किमी मात्रै सडक निर्माण भएको छ। लामो समयसम्म निर्माण व्यवसायीले काम नगर्दा अवरुद्ध सडकको ठेक्का गत वर्ष तोडिए पनि कानुनी अड्चनका कारण नयाँ ठेक्कामा जान नसक्दा निर्माण रोकिएको बालाजु-त्रिशूली-छहरे-बिदुरसडक योजनाका इन्जिनियर सागर भण्डारीले बताए। उनका अनुसार विसं २०७०/७१ म निर्माण कम्पनीसँग सडक निर्माणका लागि ठेक्का सम्भन्धिता भएको थियो।

बालाजुदेखि पिपलटारसम्मको सडक निर्माणको जिम्मेवारी आइपीएल र सैलुड कन्स्ट्रक्सनलाई दिइएको थियो। पटक-पटक अवधि थप हुँदासमेत काम नभएपछि गतवर्ष ठेक्का तोडेको उनले बताए। उनले भने, “अहिले हामी बाँकी खण्डमा ठेक्का व्यवस्थापनको प्रक्रियामा अगाडि बढाउन लागेका छौं।”

मुड्खु-तिनपिप्ले खण्डमा कालोपत्र भएपछि अहिले तिनपिप्लेबाट रानीपौवा खण्डको निर्माण बाँकी रहेको योजनाले जनाएको छ। “यसअघि काम गरेको निर्माण कम्पनीको मुद्दा चलिरहेको छ भने रानीपौवादेखि पिपलटारसम्म खण्डको पनि मुद्दा अदालतमा विचाराधीन छ”, इन्जिनियर भण्डारीले भने। वर्षाको समयमा आवागमनमा निकै सास्ती हुने गरेको स्थानीयको भनाइ

छ । अहिले सडक विग्निएको ठाउँमा काठमाडौँस्थित डिभिजन सडक कार्यालयले मर्मत गरिरहेको छ ।

इन्जिनियर भण्डारीले वर्षाको समयमा पनि आवागमन नरोकिने गरी मर्मत भइरहेको बताए । “तीनपिप्लेबाट-रानीपौवा १२ दशमलव ५१ किमी र रानीपौवा-पिपलटार ३३ दशमलव ६९ किमी गरेर भण्डै ५५ किमी लम्बाइ छ । बालाजु-त्रिशूली ५५ किमी र त्रिशूली-छहरे ११ किमी गरी यस यो योजनाले ६६ किमी सडक निर्माण गर्नुपर्ने छ”, उनले भने ।

उदाहारण नं. २

पाल्पाका विभिन्न स्थानबाट अन्तर जिल्ला जोड्ने गरी कालीगण्डकीमा करोडौँका मोटरेबल पुल निर्माणका क्रममा रहेका छन् । कालीगण्डकीमा पाल्पादेखि स्याङ्जा, तनहुँ जिल्ला जोड्ने गरी पुल योजना पश्चिम सेक्टर ४ पाल्पाको प्राविधिक रेखदेखमा निर्माणका क्रममा रहेका हुन् । सेक्टरका प्रमुख कृष्णप्रसाद ढुंगानाका अनुसार जिल्लाको हुँगी, रानीघाट, पुट्टारघाट, गेभनाको बर्दलेघाटमा दुई वर्षभित्र निर्माण कार्य पूरा हुने र यम्घाको दर्पुकघाट

निर्माणका लागि डिजाइनको चरणमा रहेको छ । कालीगण्डकी किनाराका जनतालाई सहज रूपमा आवतजावत गर्न र यातायातले जोडिसकेकाले कृषि उपज सहज रूपमा बजार पुर्याउनका लागि यस्ता पुलहरूले सहयोग पुग्नेछ । पक्की पुल निर्माण पूर्व केही स्थानमा भंगोले पूल भए पनि ती पुल पुराना र जीर्ण भएकाले पक्की पुलको आवश्यकता रहेको स्थानीयवासी बताउँछन् ।

कार्यालयका अनुसार हुँगीको असेदीघाटमा निर्माणको चरणमा रहेको पुलको निर्माण कार्य आगामी असारमा सम्पन्न गर्ने गरी एक करोड ५२ लाख ४९९ रुपैयाँ, रानीघाटमा निर्माणको अन्तिम चरणमा पुगेको पुल आगामी जेठसम्म निर्माण कार्य पूरा गर्ने गरी एक करोड ९० लाख ६ सय ९७ रुपैयाँ, तनहुँ पाल्पा जोड्ने गरी पुट्टारघाटमा दुई वर्षमा सम्पन्न गर्ने गरी डिजाइनको चरणमा रहेको पुलको लागत दुई करोड ४७ लाख ९ शय ७९ रुपैयाँ, गेभनाको बर्दले र यम्घाको दर्पुकमा डिजाइनको चरणमा र दुई वर्षमा सम्पन्न गर्ने गरी पाँच करोड ४० लाख २१ रुपैयाँको स्टिमेट गरिएको छ । यम्घाको दर्पुकमा भने ढुंगाबाट नै वारपार गर्नुपर्ने बाध्यता कायमै रहेको बताइएको छ ।

बाह्रबिसे नगरपालिकाको अनुरोध

- » बालविवाहलाई निरुत्साहित गरौं र विवाह ऐन उमेर २० वर्षपछि मात्र गरौं/गराउन पहल गरौं ।
- » सरसफाईमा ध्यान दिउं र फोहोर मैला जथाभावी नफालौं ।
- » सार्वजनिक जगामा घर/टहरा निर्माण नगरौं र सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण गरौं ।
- » कर तिर्नु सबै नागरिकको कर्तव्य हो । कर तिरो सभ्य नागरिकको परिचय दिऔं ।
- » सबै बालबालिकालाई विद्यालय पठाऔं, कुनै बालबालिकालाई शिक्षाबाट बञ्चित नगरौं साथै बालश्रम र शोषणको अन्त्य गरौं ।
- » सार्वजनिक स्थलमा धम्रपान मद्यपान नगरौं/नगराऔं । हावाहुरीबाट हुने आगलागीबाट बचौं र अरुलाई पनि सावधानी गरौं ।
- » लैंगिक हिंसाविरुद्धको आवाज बुलन्द गरौं र त्यसको अन्त्य गरौं ।

बालकृष्ण बस्नेत
नगर प्रमुख

मन्जु तामाङ
नगर उप-प्रमुख

सुषमा महता के.सी.
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बाह्रबिसे नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
बागमती प्रदेश, सिन्धुपाल्चोक, नेपाल

पाँचपोखरी थाङपाल गाउँपालिकाको अनुरोध

- » आफ्नो घर-आँगन सफा राखौं ।
- » विकास निर्माणका काममा जनसहभागिता जुटाऔं ।
- » गाउँपालिकाबाट इजाजत लिएर मात्र घर निर्माण गरौं ।
- » बालबालिकालाई विद्यालय पठाऔं ।
- » बालबालिकालाई काममा नलगाऔं ।
- » गाउँपालिकाभित्र सञ्चालन हुने सम्पूर्ण व्यापार व्यवसाय गाउँपालिकामा मात्र दर्ता गरेर सञ्चालन गर्ने ।
- » गाउँपालिकालाई भुक्तानी गर्नुपर्ने सम्पूर्ण कर समयमै भुक्तानी गरि जरिवानाबाट बचौं ।
- » हावाहुरी चल्ने समयमा जथाभावी आगो नबालौं ।
- » व्यक्तिगत घटना दर्ता, विवाह, बसाई-सराई, जन्मदर्ता, विवाहदर्ता समयमै गरौं ।
- » आगो बाल्नु परे काम सकिनासाथ तुरुन्त निभाउने गरौं ।

टासी लामा
अध्यक्ष

सुनिता अधिकारी
उपाध्यक्ष

नन्दलाल शर्मा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

पाँचपोखरी थाङपाल गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
सिन्धुपाल्चोक, बागमती प्रदेश, नेपाल

मन्दीका कारण कोही विदेश त कोही गाउँ फर्किदै, सरकारलाई धैरन केही चासो

अहिले अधिकांश मानिस आफ्नो गाउँघर फर्किने तयारीमा छन् । काठमाडौं उपत्यकामा बस्दै आएका अधिकांश मानिसहरू आफ्नो बलबच्चाको परीक्षा सकिएपछि गाउँघर फर्किने योजनामा छन् । अहिले उपत्यकाका अधिकांश होस्टेल पनि खाली हुन थालेका छन् । प्रायजसो मानिसहरू नफर्किने गरी आफ्नो गाउँघर गएका छन् । यसको मुख्य कारण बेरोजगारी र महंगी हो । अहिले कतिपय निजी विद्यालयहरू बन्द हुने अवस्थामा पुगेका छन् । विद्यार्थी नै धैरन भनिन्छ ।

सरकारी विद्यालयमा पनि विद्यार्थी संख्या घट्दो छ । यहाँ पहिला निजी विद्यालयमा छोराछोरी पढाएका अभिभावकहरू अहिले कि त सरकारी विद्यालयमा आफ्नो बालबच्चा भर्ना गरिरहेका छन् कि गाउँ फर्किएका छन् ।

अहिले निजी विद्यालयमा सरकारी जागिरे, व्यापारी र घरधनीहरूको मात्र छोराछोरी पढेका छन् । कानूनमा सरकारी कर्मचारी वा

राजनीतिक दलका नेताहरूले आफ्नो छोराछोरी सरकारी विद्यालयमै पढाउनुपर्छ । तर, यहाँ त आमाबुवा भने सरकारी विद्यालयमा पढाउँछन् अनि छोराछोरी निजीमा भर्ना गर्छन् ।

पछिल्लो समय बजारमा मन्दी छ । मुलुक आर्थिक संकटमा छ । र, यसले डरलाग्दो रूप लिने देखिन्छ । अहिले व्यापारव्यवसाय ठप्प छ । बेरोजगारी हवात्तै बढेको छ । काम गरेको ठाउँबाट तलब दिइदैन भने महंगी प्रत्येक दिन बढेको छ । घरधनीहरू वर्षौं दिन कोठा, सटर र फल्याट खाली राख्छन् तर सस्तो भाडामा दिदैन ।

अहिले बजारमा व्यापारी तथा आमसर्वसाधारणले भाडा दिन नसकेपछि कोठा, सटर र फल्याट खाली हुने संख्या बढ्दो छ । आगामी वर्षमा राजधानीलगायत जिल्लाका सदरमुकाममा धेरै सटर, कोठा र फल्याट खाली हुने बताइन्छ । दिनको दुई

हजारभन्दा बढी युवाहरू रोजगारीका लागि खाडी पुगेका छन् । उच्च शिक्षा हासिलका लागि लाखौं खर्चिएर अमेरिका, अस्ट्रेलिया, क्यानडालगायत मुलुक जाने पनि बढ्दो छन् । जिल्ला जिल्लाबाट आएर यहाँ घर बनाएर बसेकाहरू अहिले घर बेचेर गाउँ नै फर्किने भन्छन् । उनीहरू भन्छन्, 'महिनौं भइसक्यो घर खाली भएको । घर बनाउँदा लिएको बैंकको ऋण तिर्न बाँकी छ । त्यसैले, अब घर बेचेर गाउँ नै फर्किने हो ।'

दुई वर्षअघि तीन करोडमा किनेको घर अहिले त्यसको आधा मूल्यमा बेच्नुभन्दा समेत बिक्री नभएको सुनिन्छ । बैंकबाट ऋण लिएर घर बनाएका अधिकांश अब बैंकलाई नै घर जिम्मा लगाउने बताउँछन् । दुई वर्षअघि काठमाडौं उपत्यकामा एउटा कोठा तथा सटर पाउन भण्डै छ महिना लाग्थ्यो । महिनौं खोजेर नपाएपछि मानिसहरू दलाली कहाँ पुग्थे । र, चर्को पैसा तिरेर कोठा,

सटर पाउँथे ।

तर, पछिल्लो समय जताततै 'कोठा खाली छ', 'सटर भाडामा छ', 'टुलेट'लगायत लेखिएको पोस्टर देखिन्छ । अहिले कोठा, सटर खोज्न दलालीको आवश्यक पर्दैन । किनकि जता पनि कोठा, सटर र फल्याट खाली छन् । ०४८ सालमा काठमाडौंमा एक सयदेखि तीन सयमा भनेजस्तो कोठा पाइन्थ्यो । पाँच सयदेखि पन्ध्र सयमा सटर पाइन्थ्यो । त्यस्तै, छ सयदेखि हजार रुपैयाँमा फल्याट नै पाइन्थ्यो ।

०३२ वर्षको बीचमा उपत्यकामा कोठा, सटर र फल्याटको मूल्य हवात्तै बढ्यो । घरधनीहरूले एउटै कोठाको आठ हजारदेखि बीस हजार, एउटा सटरको ३० हजारदेखि १८ लाख र एक फल्याटको ३५ हजारदेखि तीन लाखसम्म पुऱ्याएका छन् । अर्को खाली सटर बीस लाखदेखि ५० लाखमा खरिदबिक्री हुन्छ ।

सटर, कोठा र फ्ल्याटको मात्र होइन, जग्गाको पनि त्यसरी नै मूल्य बढाइयो । ०४८ सालमा एक लाख आना पर्ने जग्गा ०८० सालमा आइपुग्दा करोड पुगेको छ । ०४८ सालअघि उपत्यकामा सबै खेतबारी देखिन्थ्यो । घर कतै थिएन । भएपनि यस्तो पक्की थिएन । सबै माटोले बनेको हुन्थ्यो । तर, अहिले उपत्यकामा मुस्किलले खेत देखिन्छ । अबै खेत नै छैन भन्दा पनि केही फरक नपर्ला ।

जताततै घरै घर बनेको छ । ०४६ सालमा पञ्चायती व्यवस्था हट्यो । र, बहुदलीय व्यवस्था आयो । त्यसपछि दलालीहरूले खेतीयोग्य जमिन खपडीकरण तथा प्लानिङ्ग गर्न थाले । आनाको पाँच हजारमा किन्ने अनि टुक्रा टुक्रा बनाएर आनाकै ६०/६५ लाखमा बेचे । यसरी जग्गाधनी र जग्गा किन्नेलाई ठगेर आफु मोटाए, दलालीहरू ।

उपत्यकाभित्रको जग्गा दलालीहरूले यसरी नै सिध्याए । र, बाहिरी जिल्लाको जग्गा पनि यसरी नै सिध्याइदैंछ । ०४८ सालमा सरकारले 'गाउँ गाउँमा सहकारी, घर घरमा धानको भकारी' भन्ने नारासहित सहकारी खोल्न दर्ता दियो । निजी बैंक तथा लघुवित्त संस्थाहरूलाई पनि दर्ता दिइयो । त्यसअघि सरकारी बैंक मात्र सञ्चालनमा थियो ।

छिट्टो नाफा कमाउने दाउमा निजी बैंक, सहकारी तथा लघुवित्तहरूले घुस खाई आँखा चिम्लेर घरजग्गा, गाडी र सेयरमा कर्जा प्रवाह गरे । बैंकले सय रुपैयाँमा निष्काशन गरेको सेयर दलालीहरूले मूल्य बढाएर ३२ सय पुऱ्याए । तर, अहिले त्यो सेयर सय रुपैयाँमै भरनेको छ । सय रुपैयाँ पनि बिक्री भएको छैन । यसले गर्दा आम सर्वसाधारण नराम्ररी डुबेका छन् ।

यता, मानिसहरूले करोड हलेर घरजग्गा किने । र, अहिले मन्दी आउनासाथ त्यसको पनि मूल्य घट्यो । सस्तोमा बेच्छुभन्दा समेत बिक्री भएको छैन । बजारमा नयाँ गाडी होस् या पुरानो किन्ने कोही छैन । दुई रुपैयाँ किलोमा बिक्री नहुने फलाम र प्लास्किटबाट गाडी बनाएर छिमेकी मुलुक भारतलगायतले नेपाललाई लाखदेखि करोडमा बेच्यो । अहिले मालपोत र यातायात कार्यालयमा राजस्व उठ्न छोडेको छ । घरजग्गा र गाडीको किनबेच ठप्प छ । सहकारीले करोडौं बचतकर्ताको अबै रकम खाइदियो । अहिले त 'क' वर्गका बैंक पनि टाट पल्टिने अवस्थामा पुगेका छन् । पहिला पहिला सरकारी कार्यालय र अस्पतालमा भीड हुन्थ्यो । अहिले त एयरपोर्ट र बैंक तथा वित्तिय संस्थामा मानिसको भीड देखिन्छ । बैंक तथा वित्तिय संस्थामा पैसा राख्न नभई निकाल्न सर्वसाधारणको लाम लागेको छ । निजी बैंकहरू बचतकर्ताहरूलाई

पैसा ननिकाल्नुस्, हामी ब्याज बढाउँछौं भनिरहेका छन् । तर, बचतकर्ताहरू मान्दैनन् । किनकि हिजो सहकारीले पनि यस्तै भनेको थियो । आफ्नै भवन छ, भागदैनौं भन्ने सहकारी पनि रातारात फरार भए । बचतकर्ताहरूको बिजोग भएको छ । सहकारीकै कारण कतिपयको घरायसी सम्बन्धमा दरार आएको छ । कतिपय मानिसहरू आत्महत्या गर्नुपर्ने अवस्थामा पुगेका छन् । बाँटाटाँटाले त सहकारी डुब्ने थाहा पाएसँगै ब्याजको लोभ नगरी पैसा निकाले । र, सरकारी बैंक वा घरमै राखे ।

तर, जो मानिसले सहकारी भागदैन वा सञ्चालकहरूको भुठुठा कुराको विश्वास गरे, उनीहरू नराम्ररी डुबे । सहकारीको सम्पूर्ण लगानी घरजग्गा, गाडी र सेयरमा रहेको र त्यो पनि संस्थाको नाममा नभई व्यक्तिको नाममा रहेको सरकारी निकायकै अनुगमनबाट भेटिएको छ । अहिले सबै सहकारी भागेका छन् । नभागेका पनि डुबेका छन् । बाहिर सहकारीको बोर्ड भुण्डाएको हुन्छ अनि भित्र जाँदा ताल्चा हुन्छ । अब निजी बैंकहरूको पनि यस्तै हालत हुने देखिएको छ । यी सबै कारणले गर्दा मानिसहरू यहाँ बस्न नसकेर कि त गाउँघर फर्किएका छन् कि विदेशिएका छन् । जनता यस्तो अवस्थाबाट गुञ्जिरहँदा बिडम्बना राजनीतिक दलका नेताहरू अहिले पनि सत्ताकै लडाइमा छन् ।

उनीहरूलाई देश र जनताको मतलब छैन । अहिले बजारमा पाँच सय र हजारको नोट हाहाकार भइसक्यो । व्यापारी तथा आम नागरिक सरकारले पाँच सय र हजारको नोट प्रतिबन्ध लगाएर दुई हजारको नयाँ नोट निकाले मन्दी कम हुने बताउँछन् । नेकपा माओवादी केन्द्रका अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल प्रचण्ड नेतृत्वको सरकारले १६ महिनामा विदेशी ऋण स्वीकृत गर्ने, कर्मचारी सरुवा-बदुवा गर्ने तथा राजनीतिक दलका सांसद तथा नेताहरूलाई मन्त्री बनाएर शपथ खुवाउने बाहेक केही काम गरेन । अहिले वर्षमान पुन अर्थमन्त्री भएर आएपछि सेयरको मूल्य भन्नु घटेको छ ।

अहिले विदेशी ऋण २७ खर्ब पुगिसक्यो । यो ऋण कसरी तिर्छ सरकारले ? राज्यको ढुकुटीमा राजस्व उठ्न छोडिसकेको छ । तर, सरकार सरकारी खर्च कटौती गर्दैन । सरकारी र जनप्रतिनिधिहरूको तलबभत्ता र सेवासुविधा कटौती गर्दैन । प्रधानमन्त्री प्रचण्डलाई न देशको मतलब छ न जनताको । उनलाई एउटै कुराको पीर छ, त्यो हो कसरी आफ्नो कुर्सी जोगाउने ? बजारमा सर्वसाधारण अर्थतन्त्र भन्नुभन्नु नाजुक अवस्थामा पुग्ने बताउँछन् । सरकारले अबै पनि केही नगरे मुलुकै संकटमा पर्ने जनताको भनाइ छ । त्यसैले, अब पनि सरकार देश डुबेको हेरिरहन्छ कि एक्सनमा पनि जान्छ ?

देश नेताले चलाएको कि खाडी मुलुक पुगेका नेपालीले ?

देश छोड्नेको लावालस्कर अहिले त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा देख्न सकिन्छ । मुलुक रिक्तो हुनेगरी नेपाली युवा विदेशिरहेका छन् । अधिल्लो दिन बाबुआमाको काजकिरिया सकाएर भोलिपल्ट छोराछोरी विदेश लाग्छन् । महिला आफ्नो दुधे बालक छोडेर विदेशिन बाध्य छन् । विवाह गरेको भर्खरभर्खर हुन्छ, श्रीमान् विदेश गइहाल्छन् । विदेश जाने कममा बढेसँगै हाम्रो

गरेपछि सुत्केरी छोरीलाई माइती लैजाने गरिन्थ्यो । शिशुका लागि आमाको स्तनपान अमृत हो भने शिशुको अधिकार । सुत्केरी पनि कमजोर हुन्छन् । तर, बाध्यताको अगाडि के लाग्दो रहेछ ? त्यही कमजोर ज्यान लिएर अर्काको देशमा पसिना बगाउन जान्छन् । न्यून आर्थिक अवस्था र रोगका कारण किशोरकिशोरीसमेत बुढा देखिन थालेका छन् । किशोरकिशोरी र बुढा राजनीतिज्ञको अनुहार

चालचलन हराउँदै गएको छ । विवाह गरेको पाँच दिनमा दुल्हन फर्काउनुपर्ने हुन्छ । बिहे गरेको १६ दिनमा पुनः बेहुला ससुराली र बेहुली माइती जानुपर्छ । बुवाआमा मरेको ४५ दिनमा मासिक गर्नुपर्छ ।

त्यसपछि हरेक महिना गर्नुपर्ने काम हुन्छ । तर, बेरोजगारी र गरिबीले त्यो चालचलन नै मेटाइदियो । कमाउनका लागि विदेश जान हतारो भइरहेको हुन्छ, चालचलन कसले हेरेर बस्ने ? अहिले त महिला सुत्केरी हुँदासमेत श्रीमान् साथमा हुँदैनन् । हामीकहाँ बच्चा जन्मेको सात वा नौ दिनमा न्वारन गर्ने चलन छ । न्वारन

हेर्नुपर्छ, बुढा राजनीतिज्ञ नै ठिटोजस्तो देखिन्छ । उमेरले बुढो भनेर के गर्नु, गालाबाट रगत चुहिएलाजस्तो भन्भर्भर परेको छ । माओवादी अध्यक्ष प्रचण्ड, एमाले अध्यक्ष केपी शर्मा ओली, काँग्रेस अध्यक्ष शेरबहादुर देउवा, एकीकृत समाजवादी अध्यक्ष माधवकुमार नेपाल, जसपा अध्यक्ष उपेन्द्र यादवलाई हेरौं ।

खाएर गाला र पेट 'पाक्वपाक्व' परेको छ । प्रायःजसो नेता ७० वर्ष कटिसकेका छन् । तर, त्यस्तो देखिँदैन, किन ? किन कि जनताले तिरेको करमा मोजमस्ती जो गर्न पाएका छन् । जनताले तिरेको करमा देशविदेश गएर उपचार गर्ने, चट्ट पारेर हिँड्ने, मिठोमसिनो

खाने भएको हुँदा यिनीहरु अहिलेपनि ठिटो देखेका छन् । जनतालाई भेडाबाख्राभैँ बेच्ने, उनीहरुले रगतपसिना, घामपानी नभनिकन काम गरेर पठाएको रेमिट्यान्समा मोज गर्ने । यो कम विगतदेखि नै चलिरहेको छ । विडम्बना, जनताको आँखा खुलेन् । यिनीहरुलाई अब लखेटनुपर्छ भनेर जनता जुट्दैनन् । जनताले केही गर्न सक्दैनन् भनेर यी नेताहरुले साह्रै हेपाहा छन् ।

वर्षायाममा जुका लाग्छ, भन्ने त सबैलाई थाहा छ । पहिले त्यो जुका निकै सानो हुन्छ । मान्छेको रगत खाएपछि त्यो ढाडिन्छ र भुइँमा खस्छ । अहिलेका नेताहरु जुकाभन्दा गयगुज्रिएका भए । जनतालाई जति चुसेपनि यिनीहरुलाई नपुग्ने रहेछ । कमसेकम अघाएपछि जुकाले त मान्छेको शरीर त छोड्छन् तर राजनीतिक दलहरुको सत्ताको भोक कहिले नअघाउने रहेछ । राजनीतिक पार्टीको भन्नेले बन्न सक्नेहरुलाई यहाँपनि छ । अन्यलाई थन्काएर, लुटेर, पार्टीका नेताको चाप्लुसी गरेर तिनले नेपालमै बसिबसि खाइरहेका छन् । नेताको चाप्लुसी गर्न नसक्नेहरुलाई त केही छैन । उनीहरु आफ्नै जन्मथलोमा बस्नुभन्दा पनि पाउँदैनन् । साहुसँग मंहगो ब्याजमा पैसा लिएर खाडी छिर्न बाध्य छन् । म्यानपावरले पनि त्यही आर्थिक अवस्था कमजोर भएकालाई ठग्न । सरकार पनि चुस्ने, म्यानपावर दलाली पनि लुट्ने । जताबाट पनि जनता नै मरेका छन् । सरकारले मलेसियासहित विभिन्न खाडी मुलुक जान 'फि टिकट र फि भिसा' भन्ने गरेको छ । तर, जनताले पाएका होइनन् ।

सरकारले देशमै रोजगारी त दिन सकेन्, विदेश जाँदा सहजीकरणसमेत गर्न सकेको छैन । म्यानपावर कम्पनीले खाडी मुलुक पठाउनका लागि एकदेखि तीन लाख रुपैयाँसम्म असुलिरहेको छ । बिहानबेलुका भात खान नसक्नेले यत्रो पैसा कहाँबाट ल्याउने ? साहुबाट ऋण लिएर गयो, पछि तिर्न सकेन् भने साहुले नै घरखेत उडाइदिन्छ । नेताहरु गतिला नहुँदा जनताले कतिसम्म भोग्नुपर्दो रहेछ । विदेशी मुलुकको नेतृत्व सबल छन्, त्यसैले ती देश सबै कुरामा अब्बल छन् । नेपालीहरु कमाउन भनेर जान्छन्, बाकसमा फर्किन्छन् । योभन्दा पीडादायी कुरा अरु केही हुन सक्छ ? भाषा नबुझ्दा नेपालीहरु विदेशको जेलमा सडिरहेका छन् । कति नेपाली विदेशी भूमिमा अलपत्र छन् । म्यानपावर दलालीले

यहाँबाट एउटा काम भनेर पठाउँछ, उहाँ पुगेपछि अर्कै । कमाउन गएका महिलाहरु अर्काको पेट बोकेर आइरहेका छन् । यति हुँदासमेत सरकारको चित्त दुख्दैन ? राजनीतिक दलहरुको आँखा खुल्नु पर्दैन ? जनतालाई यिनीहरुले धुरुक्कै बनाएका छन् । नेपालमा राजैराजा छन् । संघदेखि स्थानीय तहसम्म राजा छन् । जनता अर्काका देशमा गएर नेता, जनप्रतिनिधि, कर्मचारीलाई पालेका छन् । भर्खर बिहे गरेको जोडी विदेशमा रगतपसिना बगाइरहेका छन्, बुढाखाडा नेताचाँहि श्रीमतीको हात समातेर हिँडेका छन् । नेताहरु न आफ्नो परिवारसँग टाढिनु नै परेको छ ।

जनताले तिरेको कर र पठाएको रेमिट्यान्समा नेताहरु पूरै परिवारको लाम लगाएर विदेश भ्रमणमा जान्छन् । कर तिर्नका लागि जनताले कति दुःख गरेका छन् ? यिनीहरुले देखेका छन् । देशका नेताहरुलाई 'जनताको हड्डी घोटेर टिका लाउँदा' समेत चेन आउँदैन । किन कि यिनीहरुलाई जति भएपनि पुग्नेवाला होइन् ।

गरिबीको कारणले जनताले उपचार पाएका छैनन् । स्कूलको फिन्स तिर्न सकेका छैनन् । केही समयअघि स्कूलको फिन्स तिर्न नसक्दा धादिङ्गमा एक विद्यार्थीले आत्महत्या गरे । यो कुरा राजनीतिक दलका नेताले बिसिए होलान् तर जनताले बिसिएका छैनन् । जनताले ज्वरो आउँदा एउटा सिटामोल खान पाएका छैनन् । खान नपाएर जनताले आत्महत्या गरेका छन् । नेताहरुले त उपचार गरेको नाममा राज्यको ढुकुटीबाट अर्बौं रुपैयाँ लिएका छन् । केपी शर्मा ओली र वर्षमान पुन उपचारको नाममा सबैभन्दा बढी पैसा लिने नेतामा पर्दछन् । उपचारको नाममा विदेश दौडिने, राज्यको ढुकुटी लुट्ने ।

अनि यस्ताले देश बनाउँछन् ? जनतालाई यी नेता देख्दा घिन लागेर आउँछ । तर, के गर्ने देशमा जनताभन्दा कार्यकर्ता धेरै भए । सच्चा जनता त आज पनि भोला बोकेका छन्, विदेश दौडिएका छन् । जनताले कर तिरेका छन्, रेमिट्यान्स पठाएका छन् । तैपनि विदेशी ऋण बढेको बढ्यै छ । किन कि नेताहरुको सेवासुविधा बढ्दै गयो । जनताको थाप्लोमा ऋणको भारी थुपारिदिएर नेताहरु आरामसाथ आफ्नो जिन्दगी गुजारिरहेका छन् । जनतालाई बिहान खाए, बेलुका के खाउँ भन्ने चिन्ता छ ।

तर, नेताहरुलाई के चिन्ता छ ? जनता बाकसमा फर्किएपनि यिनीहरुलाई पालेकै छन् ।

नेता, कर्मचारी, जनप्रतिनिधिलगायत सबै सामन्ती, शोषकी, भ्रष्टाचारी, घुसखोरी भए । अनि देश बन्छ ? जति भएपनि यिनीहरुलाई नपुग्ने । देशको अवस्था दिनप्रतिदिन नाजुक बन्दै गएको छ । राजश्व उठ्न छोडिसकेको छ । विदेशबाट पठाएको रेमिट्यान्सले जसोतसो देश चलेको छ । प्रधानमन्त्रीदेखि कर्मचारीले खाएको तलबभत्ता रेमिट्यान्सबाटै आएको हो । अब भन् देश कसले चलाएको छ ? खाडी गएकाले देश चलाएको होइन् । रेमिट्यान्स आउन छोडोस् न अनि देश कसरी चल्छ? हेरौंला । नेताहरुले अभै हामीले देश चलाएका छौं भनेर कुन मुखले भन्ने ? जनतादेखि

मिडियाकर्मीसम्मलाई नेताहरुले ढाँटेका छन् । यी बुढाबाट केही विकास हुँदैन भन्ने कुरा जनताले बुझ्नुपर्छ । यिनीहरुले नेपाल बेचेर खान बेर लगाउँदैनन् । ढाँट्ने, भुक्काउने अनि आफू मोजमस्ती गरिरहने । नेता जनताको अभिभावक बन्न सक्नुपर्छ । पहिले जनता अनि आफूको भावना बोक्नुपर्छ । जनता भोकभोकै छन्, नेताहरु जति खाएपनि अघाउँदैनन् । नेताहरुले आफूलाई कुन आधारमा नेपाली राजनीतिज्ञ भन्ने ? यहाँ भएको कलकारखाना सबै बन्द गरिहाले, विदेशबाट ल्याएको सामान खाइरहेका छन् । अब नौटंकी बन्द गरौं । पानी टाउकोभन्दा माथि गइसक्यो, त्यसैले होस् पुर्याऔं । जनताको अगाडि कसैको केही लाग्दैन भन्ने कुरा नेताहरुले बुझ्नु ।

हेलम्बु गाउँपालिकाको अनुरोध

- » बालविवाहलाई निरुत्साहित गरौं र विवाह ऐन उमेर २० वर्षपछि मात्र गरौं/गराउन पहल गरौं ।
- » सरसफाईमा ध्यान दिउं र फोहोर मैला जथाभावी नफालौं ।
- » सार्वजनिक जग्गामा घर/टहरा निर्माण नगरौं र सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण गरौं ।
- » कर तिर्नु सबै नागरिकको कर्तव्य हो । कर तिरौं सभ्य नागरिकको परिचय दिऔं ।
- » सबै बालबालिकालाई विद्यालय पठाऔं, कुनै बालबालिकालाई शिक्षाबाट बञ्चित नगरौं साथै बालश्रम र शोषणको अन्त्य गरौं ।
- » सार्वजनिक स्थलमा धम्रपान मद्यपान नगरौं/नगराऔं । हावाहुरीबाट हुने आगलागीबाट बचौं र अरुलाई पनि सावधानी गरौं ।

निमा ग्याल्जेन
ट्योल्मो
अध्यक्ष

अप्सरा लम्साल
उपाध्यक्ष

विनोद रोका
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

हेलम्बु गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
बागमती प्रदेश, सिन्धुपाल्चोक, नेपाल

सुवर्ण गाउँपालिकाको अनुरोध

- » आफ्नो घर-आँगन सफा राखौं ।
- » विकास निर्माणका काममा जनसहभागिता जुटाऔं ।
- » गाउँपालिकाबाट इजाजत लिएर मात्र घर निर्माण गरौं ।
- » बालबालिकालाई विद्यालय पठाऔं ।
- » बालबालिकालाई काममा नलगाऔं ।
- » गाउँपालिकाभित्र सञ्चालन हुने सम्पूर्ण व्यापार व्यवसाय गाउँपालिकामा मात्र दर्ता गरेर सञ्चालन गर्ने ।
- » गाउँपालिकालाई भुक्तानी गर्नुपर्ने सम्पूर्ण कर समयमै भुक्तानी गरि जरिवानाबाट बचौं ।
- » हावाहुरी चल्ने समयमा जथाभावी आगो नबालौं ।
- » व्यक्तिगत घटना दर्ता, विवाह, बसाई-सराई, जन्मदर्ता, विवाहदर्ता समयमै गरौं ।
- » आगो बाल्नु परे काम सकिनासाथ तुरुन्त निभाउने गरौं ।

राजेश प्रसाद यादव
अध्यक्ष

पुनम कुमारी
उपाध्यक्ष

वकिल प्रसाद पाल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सुवर्ण गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
मधेश प्रदेश, कवहीगोठ, बारा

अपराध श्रृंखला रोक्न चुनौतीको पहाड

प्रविधिको दुरुपयोग गरी मुलुकमा नयाँनयाँ प्रकृतिका अपराध भइरहेका छन् । विदेशमा बसेर नेपालमा आपराधिक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने समूह पनि सक्रिय भइरहेको केही घटनाले पुष्टि गरेको छ । बैंकिङ प्रणाली नै ह्याक गराएर रकम निकास गर्ने नयाँ खालका अपराध पनि देखिँदै आएको छ । विश्वव्यापी भएको प्रविधिको प्रयोगसँग सामाजिक सञ्जालका माध्यमबाट ठगी, अपहरणलगायतका घटना बढ्दो छ । वैदेशिक रोजगारीका नाममा मानव बेचबिखनका घटना देखिँदै आएको छ ।

सरकारले पनि स्रोत, साधन उपलब्ध गराउने प्रतिबद्धता जनाउँदै आएको हुन्छ तर समस्या सधैं एउटै देखिने गरेको छ । जसले अपराधको भित्री तहसम्म पुगी वस्तुनिष्ठ अनुसन्धान गर्न चुनौतीपूर्ण बन्दै गएको प्रहरी अधिकारीहरु बताउँछन् । प्रहरीले अनुसन्धान गरेका मुद्दाहरु असफल हुनुको मुख्य कारण पनि यही रहेको उहाँहरुको निष्कर्ष छ । बढ्दो अपराध र प्रवृत्तिले मुलुकको अनुसन्धान गर्ने प्रणाली र क्षमतालाई पनि चुनौती दिइरहेको छ । तीव्र सहरीकरण, आर्थिक क्रियाकलाप, प्रविधिगत सञ्जालको तीव्र

खासगरी ठगी, तस्करी, हुण्डी, असुली, लेनदेनबाट सिर्जित आर्थिक अपराध, मानव बेचबिखन तथा लागुऔषध ओसार पसार, गम्भीर सङ्गठित र ट्रान्सनेशनल अपराध लैङ्गिक हिंसा र कम्प्युटरका माध्यमबाट हुने जुनसुकै प्रकृतिको साइबर अपराध नियन्त्रणमा सुरक्षाकर्मीसामु चुनौतीको पहाड बन्न पुगेको छ । यसरी अपराधको शृङ्खला बढ्दो क्रममा रहे पनि त्यस चुनौतीलाई सामना गर्ने सामर्थ्यका विषयमा सधैं प्रश्न खडा हुँदै आएको छ । मुलुकका सुरक्षाकर्मीहरूसँग पर्याप्त सीप, स्रोत, साधन र प्रविधिको अभाव रहेको कुरा स्वयं सुरक्षा अधिकारीहरु नै स्वीकार गर्छन् ।

विस्तार र विश्वव्यापीकरणको प्रभावले अपराध प्रवृत्ति जटिल र हाइटेक बन्दै गएको काठमाडौं उपत्यका प्रहरी कार्यालयका प्रमुख प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक रवीन्द्रबहादुर धानुकले सुनाए । उनले भने, “त्यसका लागि विद्यमान स्रोत साधनको विस्तार, आवश्यक तालिम प्रविधिको विकास, कानूनी जटिलताको हल र स्पष्ट नीतिगत आधार निर्माणका लागि जिम्मेवार निकायको लगानी र प्रतिबद्धता जरुरी छ ।” काठमाडौंको अपराध अनुसन्धानलाई अन्तर्राष्ट्रियस्तरमै प्रतिस्पर्धी र क्षमतावान बनाउन जरुरी छ । बयानमुखी अनुसन्धानलाई प्रतिस्थापन गरी आधारभूत मानवअधिकारलाई रक्षा गर्दै वस्तुनिष्ठ

र प्रमाणमुखी अनुसन्धान प्रणालीको विकास गर्नुपर्ने आवश्यकता छ, तर अहिलेको अवस्थामा त्यो चुनौतीपूर्ण छ ।

एकातर्फ संरचनागत रूपमा अपराध अनुसन्धानमा संलग्न प्रहरी एकाइ र जनशक्तिलाई विशिष्टीकरण गर्दै लैजानुपर्ने आवश्यकता छ भने अर्कोतर्फ प्रहरीको अनुसन्धान क्षमता विकासका लागि तालिम, स्रोतसाधन र प्रविधिगत सम्पन्नताको अभाव रहेको उनले स्वीकार गरे ।

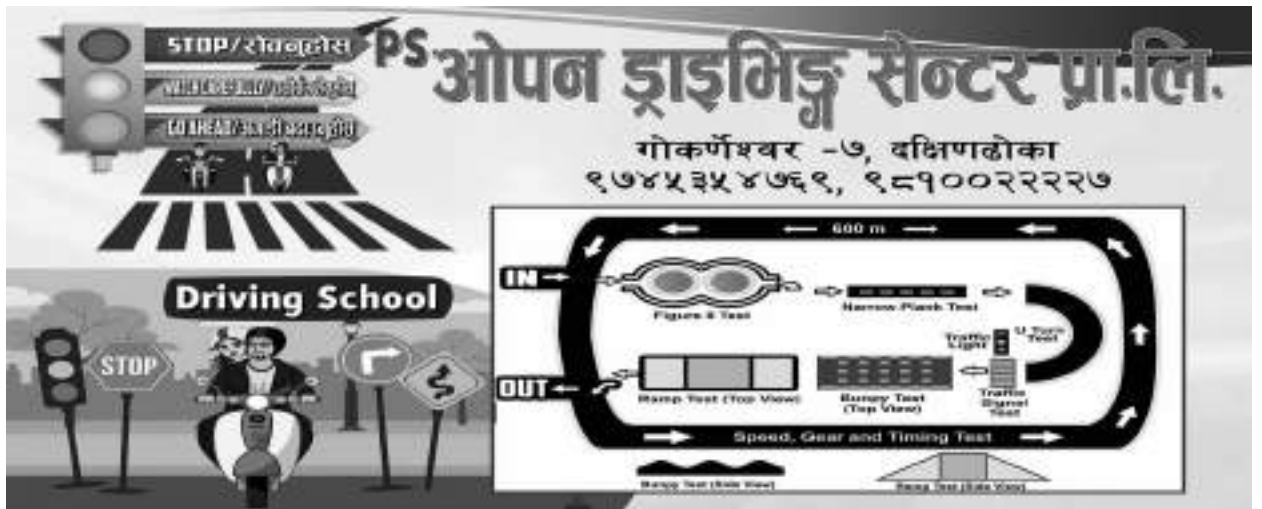
फौजदारी न्याय प्रणालीको आधारस्तम्भ भनेको अपराध अनुसन्धान हो । यसलाई सबल र सुदृढ बनाउँदै नागरिकमा विश्वासनीयता जगाइराख्न अनुसन्धान प्रणाली वस्तुनिष्ठ र प्रमाणमुखी बनाउनुको विकल्प छैन । अनुसन्धान अधिकारीलाई कुनै पनि दबाब र प्रभावबाट मुक्त भई निष्पक्ष र पीडितमैत्री अनुसन्धान गर्ने वातावरण तयार पार्न सबै अग्रसर हुनु जरुरी रहेको धानुकले औंल्याए ।

महान्यायाधिवक्ता खम्मबहादुर खाती अपराधको बढ्दो ग्राफसँगै अनुसन्धान अधिकृतका लागि प्रशिक्षण दिनुपर्ने तथा राज्यले छुट्टै संयन्त्र खडा गरेर अनुसन्धानमा लाग्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको बताए । नयाँ अपराध घट्ने, नयाँ कानून आउने र अपराधका स्वरूपसमेत बदलिने हुँदा त्यसको अनुसन्धान गर्न विशेषरूपमा ध्यान दिनुपर्ने अवस्था रहेको सुनाउँदै उनले तब मात्रै अपराध नियन्त्रणमा सफलता मिल्ने र पीडितले न्याय पाउने जिकिर गरे । “साइबर क्राइम, आर्थिक तथा जघन्य अपराध हिजोको तुलनामा आज बढ्ने गरेको छ, त्यसलाई सम्बोधन गर्न सरकारले पनि नयाँ नीति ल्याउन जरुरी छ, सातै प्रदेशमा विधिविज्ञान प्रयोगशाला पनि आवश्यक छ”, खातिले भने । गृहसचिव टेक

नारायण पाण्डेले पनि प्रहरीको अपराध अनुसन्धानको सीप मजबुद बनाउन जरुरी रहेको बताए । उनका अनुसार समय परिस्थितिले अपराधमा विभिन्न स्वरूप बदलिएका र विकसित भएका छन् । खुला सिमाना, अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलहरू थपिएका छन् । त्यसबाट हुनसक्ने सम्भावित अपराधका घटनातर्फ अहिलेदेखि नै लाग्नुपर्नेमा पाण्डेको जोड छ ।

प्रविधिको प्रयोगमाफर्त हुने आर्थिक एवं साइबर अपराधहरू बढिरहेको र हाल यससम्बन्धी मुद्दा काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मात्र सुनुवाइ हुँदै आएकोले पनि जटिलता पैदा भएको प्रहरी महानिरीक्षक धीरजप्रताप सिंहको ठम्याइ छ । उनले कम्तीमा पनि प्रादेशिकस्तरमा त्यस्ता मुद्दाको सुनुवाइको व्यवस्था हुनुपर्ने आवश्यकता औंल्याए । न्यायप्रणालीका तीन स्तम्भ अनुसन्धान, अभियोजन र न्याय निरूपणबीच आपसमा समन्वय र सहकार्य भएमा मात्र पीडितले न्याय र वास्तविक पीडकले सजाय पाउने उनले बताए ।

नेपालमा कोभिड-१९ का कारण रोकिएको अपराध अनुसन्धान समीक्षा गोष्ठी मुलुकका सातै प्रदेशमा तीन वर्षपछि यसपटक आयोजना गरिएको छ । प्रदेशगत गोष्ठी सकेर आज काठमाडौं उपत्यकास्तरीय अपराध अनुसन्धान समीक्षा गोष्ठी आयोजना गरिएको छ । उक्त गोष्ठीमा हाल भइरहेका अपराध, त्यसका नयाँ स्वरूप र प्रवृत्ति, अपराध नियन्त्रण र अनुसन्धानमा देखिएका चुनौती र अपराध नियन्त्रणका लागि चाहिने भावी रणनीतिका बारेमा गम्भीर छलफल भएको छ । गोष्ठीबाट आएको निष्कर्षले बढ्दो क्रममा रहेको अपराध नियन्त्रणमा सरकारलाई महत्वपूर्ण योगदान गर्ने विश्वास गरिएको छ ।

जलवायु परिवर्तन पृथ्वीको प्राकृतिक प्रक्रिया

जलवायु परिवर्तन पृथ्वीको प्राकृतिक प्रक्रियाभित्र पर्ने गतिविधि हो । पृथ्वीमा सौर्य विकिरणमाफत तापशक्ति प्राप्त हुन्छ र यही सौर्य विकिरणका कारण पृथ्वीको वायुमण्डलको तापक्रम सन्तुलन रहन्छ । पृथ्वीले सूर्यबाट जति सौर्य विकिरण प्राप्त गर्दछ, त्यति नै विकिरण पुनः अन्तरीक्षमा फिर्ता पठाउँछ, जसले गर्दा पृथ्वीको वायुमण्डलको तापक्रम स्थिर रहन्छ तर कुनै कारणवश विकिरणको लेनदेनमा घटबढ हुनगर्दा असन्तुलन हुन गएमा पृथ्वीको वायुमण्डलको तापक्रम घटबढ हुन जान्छ र जलवायुमा परिवर्तन आउँछ ।

पछिल्लो २०० वर्षमा मिथेन, नाइट्रस अक्साइड, कार्बन डाइअक्साइडजस्ता हरित गृह ग्यास र ओजन तह विनास गर्ने क्लोरोफ्लोरो कार्बन जस्ता अन्य विषाक्त ग्यासको उत्सर्जन दिन प्रतिदिन वायुमण्डलमा बढ्दै गइरहेको छ र परावर्तित विकिरणहरू वायुमण्डलमै रोकिनाले पृथ्वीको तापक्रम बृद्धि हुँदै छ । हरितगृह ग्यासका प्रमुख स्रोतहरूमा वनजङ्गलको विनाश, कोइला, खनिजजन्य इन्धनको अत्याधिक प्रयोग, औद्योगिकीकरण आदिजस्ताक्रियाकलापहरू पर्दछन् ।

जलवायु परिवर्तन लामो समयको जलवायु सम्बन्धि तथ्याङ्कको नियमिततामा देखिने स्थायी प्रकृतिको परिवर्तन हो । जस अनुसार बेला बेलामा मौसममा आउने उतार चढावलाई वातावरणीय परिवर्तन मान्न सकिन्छ । सन् १९६० को दशकपछि पृथ्वीमा भएको द्रुत औद्योगिक विकास तथा जनसङ्ख्या बृद्धिले

ल्याएका नकारात्मक असरका कारण पृथ्वीमा जलवायु परिवर्तन भएको तथ्य वैज्ञानिकहरू बताउँछन् ।

मूलतया जीवावशीष इन्धनको अत्यधिक प्रयोग र तिनबाट उत्सर्जित हरितगृह ग्यासका साथै वनजङ्गलको विनास भै त्यस्तो ग्यास अवशोषण गर्ने 'सिङ्क'को कमीले भूमण्डलीय तापक्रम बढेको अनुमान गरिन्छ। कोइला, खनिज तेल र ग्यासजस्ता वस्तुको बढ्दो दहनले वायुमण्डलमा बढी कार्बन डाइअक्साइड पुग्दछ ।

जङ्गल फँडानी र भू(क्षयीकरणले पनि वायुमण्डलमा बढी कार्बन डाइअक्साइड पठाउँछ र खेतीपातीदेखि चिस्यान प्रविधि (रेफ्रिजेरेसन) का गतिविधिबाट हरितगृह ग्याससमेत सिर्जना भइरहेका हुन्छन् । पृथ्वीमा जलवायु परिवर्तनका कारणले सन् १९०६

देखि २००५ सम्ममा औसत तापक्रम ०.७४ डिग्री सेल्सियसले बढेको छ । त्यस्तै सन् १९६१ र २००३ का बीचमा समुद्रसतहमा प्रतिवर्ष १.८ मिलिमिटरले बृद्धि भएको छ र जलवायुमा आएको यस्तो अस्वाभाविक परिवर्तनका कारण सामाजिक, आर्थिक, पर्यावरणीय र विकासका संरचनामा नकारात्मक असर पुगेको कुरा विभिन्न तथ्याङ्क र

प्रमाणले पुष्टि गरेका छन् ।

विश्वव्यापीरूपमा बढेको यस समस्याका लागि विश्वका औद्योगिक तथा धनी राष्ट्र जिम्मेवार रहेको यथार्थ विभिन्न अध्ययन प्रतिवेदनले सार्वजनिक गरिसकेका छन् । हरितगृह ग्यासको प्रमुख कारकको रूपमा देखिएको कार्बन डाइअक्साइडको उत्सर्जन नै विश्वव्यापी उष्णीकरण र जलवायु परिवर्तनको कारक मानिएको

छ । धनी र औद्योगिक मुलुकले कार्बन डाइअक्साइड अत्यधिक उत्सर्जन गरे पनि नेपाल जस्ता विकासोन्मुख तथा अति कम विकसित मुलुकहरूले यसलाई खन्सक्ने हैसियत प्राप्त गर्न अबै बढी कठिनाई भोग्नु परिरहेको छ । जलवायु परिवर्तनको मूलकारक नेपाल जस्ता विकासोन्मुख मुलुक होइनन् तर हालका दिनमा विश्व जलवायु परिवर्तनले हिमालय लगायत मानव जीवन, सामाजिक(आर्थिक विकास, जैविक विविधता, पर्यटकीय विकास आदि क्षेत्रमा नकारात्मक असर पुऱ्याउन थालेको छ ।

फलस्वरूप अतिवृष्टि, अनावृष्टि, बाढी, पहिरो, हिमपहिरो, सुख्खाजस्ता प्राकृतिक विपद्को जोखिम समेत बढिरहेको छ । हिमालय क्षेत्र नजीकका भू-भागमा मात्र होइन, यसको नकारात्मक प्रभाव दक्षिण एसिया र सम्पूर्ण विश्वको वातावरणीय सन्तुलनमा समेत पर्न गएको छ ।

हिमनदी विश्व तापमान बृद्धिका कारण प्रभावित हुने सबैभन्दा बढी संवेदनशील मापक हुन् । तिनीहरूको आकार हिमपात र त्यसको पग्लने क्रमको अनुपातमा निर्भर गर्दछ । साविकको समय भन्दा पहिले विरुवामा फूल लाग्ने र चराले चाँडै अण्डा पार्ने गरेको पाइएको छ । यसले गर्दा पक्षी तथा अन्य जनावरको खाद्य चक्रमा असन्तुलन हुनगई सिङ्गो पारिस्थितिक प्रणालीमा नै खलल हुने सम्भावना बढेको छ ।

उच्च तथा चिसो स्थानको तापक्रम बढ्नाले भिँगा र लामखुट्टेजस्ता रोगबाहक कीरा ती भागमा पुग्ने र रोग तथा महामारी फैलिने चुनौती बढ्दै गएको छ । तराईमा अत्यधिक गमी बढ्ने र हिमाली क्षेत्रमा समेत तापक्रम बढेर हिउँ पग्लने क्रममा विस्तार हुँदै तिब्रता उन्मुख छ ।

यसबाट प्रकोपजन्य जोखिम उत्पन्न त भएको छ, नै नागरिक सुरक्षा र संरक्षणका थप समस्या जस्तै नयाँ र असाध्य रोगको फैलावट, कृषिजन्य उत्पादन चक्रमा परिवर्तन र उत्पादनमा हास आदिका कारण भोकमरी हुनगई व्यापक वसाई सराई देखापर्ने निश्चित छ र यसको सुरुआत भइसकेको पनि छ ।

उदाहरणका लागि वर्षाको प्रकार र तापक्रममा आएको परिवर्तनले देशका विभिन्न क्षेत्रमा बाढी, पहिरो, भू-क्षय र खडेरीजस्ता प्रकोपका घटना बढ्दै गएका छन् । पहाडी भागमा व्यापक बाढीपहिरो जानका साथै स(साना खोल्सा, मूलकुवा आदि पानीका स्रोत सुक्दै जान थालेका छन् भने तराई भागमा भूमिगत पानीको सतह घट्न गएको छ ।

यसैगरी तापक्रमको वृद्धिसँगै भिँगा तथा लामखुट्टेको पनि वृद्धि भई मलेरिया, पहेंलो ज्वरो, डेङ्गु, इन्सेफलाईटिसजस्ता

सरुवा रोगको प्रकोप बढ्नाका साथै कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रमा पनि नयाँ(नयाँ) भन्सार तथा रोगकीराको आगमनले नकारात्मक असर परेको छ । तापक्रमका साथै वर्षातको समय, मात्रा र अवधिमा आएको परिवर्तनका कारणले कृषि उत्पादन र खाद्य सुरक्षामा थप नकारात्मक प्रभाव देखिन थालेको छ भने जलवायुको परिवर्तित अबस्था अनुसार खेतीपातीमा सुधार गर्ने सीप र दक्षताको अभावका कारण कृषक थप मारमा परेका छन् ।

नेपालमा प्रतिवर्ष औसत ०.०४ डिग्री सेल्सियसका दरले तापक्रम बढिरहेको छ । यो विश्वव्यापी औसत वृद्धिभन्दा धेरै बढी हो । त्यसमा पनि उच्च पहाडी क्षेत्रमा तापक्रम वृद्धिको दर अभ बढिरहेको छ । हिमतालको निर्माण र फुट्ने क्रम जलवायु परिवर्तनको सम्भवतः सबभन्दा टड्कारो प्रभाव हो भन्न सकिन्छ ।

नेपालमा २० वटा त्यस्ता खतरनाक ताल छन् जो कुनै पनि बखत फुट्न सक्दछन् । जलवायु परिवर्तनले गरीबीलाई अभ जोखिममा पार्दछ, र सीमान्तकृत एवं जोखिममा परेका समूहलाई अभ कठिनाई बेहोर्न सक्दछ । उदाहरणका लागि, दक्षिणपूर्वी एसियामा करिब २२ करोड १० लाख जनसङ्ख्या गरीबीको रेखामुनी रहेको छ ।

यस क्षेत्रका गरीब खासगरी सामुद्रिक तटीय क्षेत्र र होचा भू-भागमा बसोबास गर्दछन् यी गरीब मानिसको खेतीपातीका निमित्त अत्यन्त थोरै जमीन छ अथवा यिनीहरू ज्याला मजदुरी र सामुद्रिक निर्भरताबाट जीविका चलाउँछन् यिनीहरू जलवायु परिवर्तनको बढ्ता जोखिममा छन् किनभने उनीहरूको अत्यन्त न्यून आयले परिवर्तित परिस्थितिको चुनौती सामना गर्नेगरी कृषिमा र स्वास्थ्य सेवा वा अन्य प्रकारका सुरक्षात्मक उपायका निमित्त थोरै वा विल्कुलै दक्षता, सीप र पहुँच पुग्दैन ।

हाल विश्वमा हुने हरितगृह ग्यासको कुल उत्सर्जनमा नेपालको हिस्सेदारी ०।०२५ प्रतिशत रहेको छ । कार्बन डाइअक्साइडको अत्यधिक उत्पादनका कारण नै जलवायु परिवर्तनको समस्या देखा परेको हो । जलवायु परिवर्तनका सन्दर्भमा सन् २००४मा प्रकाशित प्रतिवेदनलाई आधार मान्ने हो भने अहिले विश्वमा उत्सर्जन हुने करिब ६० प्रतिशत कार्बन डाइअक्साइड वनजङ्गलले सोस्ने गर्दछ ।

यसबाट के देखिन्छ भने विश्वमा यसको प्रभाव घटाउनका लागि हामीले सकेसम्म बढी वनजङ्गल बढाउने प्रयत्न गर्नुपर्छ । जलवायु परिवर्तनको असरलाई न्यूनीकरण गर्न र यसलाई लाभमा परिणत गर्नका लागि बहूत रूपमा वृक्षारोपणको अभियान

चलाउनुपर्छ । प्रत्येक घर र कार्यालयमा कम्तीमा एउटा रूख मात्रै रोप्न सक्ने हो भने पनि हामीले निकै धेरै लाभ हासिल गर्न सक्छौं । त्यसैगरी, सडकको दायाँ/बायाँका किनारामा वृक्षारोपण गर्नुपर्छ। त्यसो गर्न सकियो भने गाउँ र सहरको शोभा मात्र बढ्दैन, मानव स्वास्थ्यका लागि आवश्यक अक्सिजन पनि उत्पादन हुन्छ ।

यदि अहिलेकै गतिमा जलवायुमा परिवर्तन भइरहने हो भने प्रकृतिबाट अपूर्व वरदानका रूपमा पाएका सुन्दर हिमताल र नदीनाला यिनीहरू कालान्तरमा सङ्कटमा पर्ने निश्चित छ। त्यसो भयो भने हामीले निकै ठूलो ऊर्जा सङ्कटको सामना गर्नुपर्ने छ। हाम्रो मुलुकमा रहेका हिमशृङ्खला पग्लिने वा क्षय हुने क्रमसँगै पर्वतारोहणका कारण ती शृङ्खलामा फोहोरमैला र प्रदूषण बढेको छ। यसलाई हामीले व्यवस्थित गर्नुपर्छ। चुरे पहाडको संरक्षणका लागि पनि हामीले त्यत्तिकै ध्यान दिनु परेको छ। लगातार रूपमा चुरे पर्वत शृङ्खलामा भइरहेको क्षयीकरणले हाम्रो भू(सन्तुलनमा नै समस्या खडा गर्ने देखिएको छ ।

देशभरि नै वातावरण मैत्री सार्वजनिक यातायात प्रणालीको विकास गरी प्रत्येक घरमा ऊर्जा बचतको प्रविधि लागू गरिनुपर्दछ र सम्पूर्ण उद्योगलाई कम कार्बन उत्सर्जन गरेको सुनिश्चित गर्न नियमन गरिनुपर्दछ। यसैगरी विद्यालयको सम्पूर्ण तहमा वातावरण शिक्षाको पाठ्यक्रम समावेश गर्नु र भएका पाठ्यक्रमको अद्यावधिक र स्तरीकरण गरिनु जरूरी छ। हरितगृह ग्यास उत्पादनमा कमी ल्याउन वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोग एक प्रमुख उपाय हो ।

त्यसैले आजैदेखि ऊर्जाको रूपमा पेट्रोलियम पदार्थको उपयोगमा कमी ल्याई वैकल्पिक ऊर्जाजस्तै जलविद्युत्, सौर्यशक्ति, बायोग्यासको उपयोगमा वृद्धि गर्न आवश्यक छ । विकसित देशका तुलनामा नेपालले हरितगृह ग्यास नगण्य मात्रामा उत्सर्जन गरे पनि तापक्रमवृद्धिका कारण वातावरणमा क्रमशः बहुआयामिक असर देखा परिरहेका छन् । सन् २००७ को जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी अन्तरसरकारी कार्यदल र सन् २००९मा जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी कोपनहेगन सम्मेलनको प्रतिवेदनले विश्वभरिको जलवायुको तथ्याङ्कलाई आधार मान्दै विश्वको तापक्रम बढ्दै गएको, वर्षामा थपघट भएको र विश्वका विभिन्न ठाउँमा यसका असर देखा परेको कुरा वैज्ञानिक रूपमा पुष्टि गरेको छ भने भविष्यमा हरितगृह ग्यासको मात्रा अहिलेका अनुपातमा बढ्दै गएको खण्डमा अभ्यस्तिति भयावह हुने कुरालाई इङ्गित गरेको छ। तसर्थ हरितगृह ग्यास उत्सर्जनमा कमी ल्याउन स्थानीय, राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा साभग प्रयासको खाँचो टड्कारो देखिएको छ ।

जलवायु परिवर्तन के हो ?

कुनै पनि निश्चित स्थानको लामो समयसम्मको औसत मौसमी अवस्थालाई नै जलवायु भनिन्छ । जब त्यही जलवायुको अवस्थामा दीर्घकालीन परिवर्तन आउँदछ, त्यसलाई नै जलवायु परिवर्तन भनिन्छ । यो वर्षा, तापक्रम, आद्रता, वायुको गति आदिजस्ता जलवायुजन्य उपागमहरूमा आउने दीर्घकालीन तथा प्रतिकुल अवस्थाको परिवर्तन हो ।

अहिले विश्वको जलवायुमा जुन तीव्र परिवर्तन देखिइरहेको छ त्यो मानिसले आफ्नो घर, कारखाना तथा परिवहनका लागि प्रयोग गरिएको पेट्रोलियम, ग्यास तथा कोइलाको उपयोगका क्रममा उत्सर्जित हरितगृह ग्यासका कारण भएको हो । जब यी जिवाश्म इन्धनहरू दहन हुन्छन् तब त्यसबाट हरितगृह ग्यासहरू निस्कन्छन्, जसमा सबैभन्दा ठूलो हिस्सा कार्बनडाइ अक्साइडको रहेको हुन्छ । यी ग्यासहरूका कारण विश्वको तापक्रममा बढोत्तरी हुने मात्र होइन पृथ्वीको सुरक्षा कवचको रूपमा रहेको ओजोन तहमा पनि क्षति पुऱ्याउँदछन् ।

ओजोनको पत्रमा प्वाल पर्दा सूर्यको परावैजनी किरणसहित अत्यधिक तापक्रम पृथ्वीमा आउँदछ, जसले पृथ्वीमा तापक्रम बढाउने काम गर्दछ । यद्यपि तापक्रम वृद्धिको मुख्य कारण चाहिँ हरितगृह ग्यासका कारण सिर्जित हरितगृह प्रभाव नै हो ।

बढ्दो तापमानका कारण हिमनदीको हिउँ तीव्र रूपमा पग्लिरहेको छ भने समुद्रको जलस्तर पनि बढिरहेको छ । १९औँ शताब्दीको तुलनामा विश्वको तापक्रम हाल १।१ डिग्री सेल्सियस भन्दा अधिक वृद्धि भैसकेको छ र वातावरणमा कार्बनडाइ अक्साइडको मात्रामा ५० प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । जलवायु वैज्ञानिकहरूका अनुसार यदि विश्वलाई जलवायु परिवर्तनका सबैभन्दा खराब परिणामबाट बचाउने हो भने तापमान वृद्धिमा नियन्त्रण गर्नु आवश्यक हुन्छ । पेरिस जलवायु सम्मन्धिताले पनि विश्वलाई विनासबाट बँचाउनका लागि सन् २१०० सम्ममा विश्वको तापमान वृद्धि १.५ डिग्री सेल्सियसमा राख्ने लक्ष्य लिएको छ ।

तर यदि उक्त लक्ष्य प्राप्तिका लागि विश्वका मुलुकहरूले प्रभावकारी कदम नचाल्ने हो भने तापक्रम वृद्धि छिट्टै नै २ डिग्री सेल्सियसभन्दा धेरैले बढ्ने पक्का रहेको वैज्ञानिकहरूको भनाइ छ । स्वतन्त्र क्लाइमेट एक्सन ट्रयाकर ग्रुपको सन् २०२१ को रिपोर्ट अनुसार यो शताब्दीको अन्त्यसम्ममा विश्वको तापक्रम २।४ डिग्री सेल्सियसले बढ्ने खतरा समेत रहेको छ ।

जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरू

विश्वमा प्रतिकूल मौसमी घटनाहरू पहिलेभन्दा तीव्र बनिरहेका छन् जसबाट जीवन तथा जीविकोपार्जनमाथि नै खतरा पैदा भएको छ । पृथ्वीमा तीव्र रूपमा तापक्रम बढनाले धेरै क्षेत्रहरू मरुभूमिमा परिणत हुनेछन् ।

पूर्वी अफ्रिकामा लगातार पाँचौ वर्ष पनि वर्षा भएन । लगातारको सुख्खा खडेरी अर्थात् अनावृष्टिका कारण पूर्वी अफ्रिकाका २ करोड २० लाख मानिसहरू भोकमरीको खतरामा परेको संयुक्त राष्ट्रसंघको विश्व खाद्य कार्यक्रमले जनाएको छ । अत्यधिक तापक्रमले डढेलोको प्रकोप बढाइरहेको छ, गत वर्षको गृष्मयाममा युरोपमा इतिहासकै भयानक डढेलोको प्रकोप देखिएको थियो । फ्रान्स तथा जर्मनीमा यसअघिको औसतको तुलनामा सन् २०२२ को जनवरी तथा जुलाई महिनाको बीचमा भण्डै ७ गुणा बढी क्षेत्रमा डढेलो लागेको थियो ।

गमी बढ्नुको अर्थ ध्रुवीय क्षेत्र तथा उच्च हिमाली क्षेत्रहरूमा जमेको बरफ तीव्र रूपमा पग्लिनु र समुद्रको जलस्तर बढ्नु पनि हो । कतिपय ठाउँहरूमा भने अतिवृष्टिको कारण गतवर्ष चीन, पाकिस्तान तथा नायजेरियालगायतका मुलुकहरू इतिहासकै भयानक बाढीबाट प्रताडित बने । विकासशील मुलुकहरूमा बसोबास गर्ने मानिसहरूले जलवायु परिवर्तनबाट सबैभन्दा धेरै क्षति बेहोर्नुपर्नेछ । किनकि उनीहरूसँग जलवायु परिवर्तनको सामना गर्नका लागि स्रोत र साधनको कमी छ । विकसित मुलुकहरूको तुलनामा हरितगृह ग्यास उत्सर्जनमा निकै कम भूमिका रहेका ती मुलुकहरूले जलवायु परिवर्तनका असरहरू भने धेरै भोग्नु परिरहेको छ ।

जलवायु परिवर्तनका कारण पृथ्वीको महासागर तथा जलीय जीवन पनि खतरामा परिरहेको छ । अमेरिकाको राष्ट्रिय सामुद्रिक तथा वायुमण्डलीय विभागले सन् २०२२ को अप्रिलमा प्रकाशित गरेको एक शोध प्रतिवेदन अनुसार १० प्रतिशत देखि १५ प्रतिशत सम्म सामुद्रिक प्रजातिहरू लोप हुने खतरा छ । तीव्र रूपमा तातिरहेको पृथ्वीमा जीवहरूका लागि आवश्यक खाना तथा पानी फेला पार्न पनि मुस्किल हुनेछ ।

उदाहरणका लागि तापक्रम वृद्धिका कारण ध्रुवीय हिउँ पग्लिँदा पोलार भालुको प्रजाति नै संकटमा पर्न सक्दछ । साथै एउटा हात्तीलाई दैनिक आवश्यक पर्ने डेढ सयदेखि ३ सय लिटर पानी पाउने मुस्किल पर्न सक्दछ । आवश्यक कदम नउठाउने हो भने यो शताब्दीको अन्त्यसम्ममा ५५० प्रजातिहरू लोप हुनसक्ने

चेतावनी वैज्ञानिकहरूको छ ।

- » जलवायु परिवर्तनका फरक फरक प्रभाव
- » विश्वमा जलवायु परिवर्तनका भिन्न भिन्न प्रभाव हुनेछन् । संयुक्त राष्ट्रसंघको जलवायु निकाय आईपीसीसीका अनुसार यदि विश्वको तापक्रम वृद्धिलाई १।५ डिग्री सेल्सियसमा सीमित राख्न नसकिएमा यस्ता असर देखिनेछ ।
- » बेलायत तथा युरोप अत्यधिक वर्षाका कारण भयानक बाढीको चपेटामा पर्नेछ ।
- » मध्यपूर्वका देशहरूले अत्यधिक गमीको लहरका कारण व्यापक सुख्खा खडेरीको सामना गर्नुपर्नेछ ।
- » प्रशान्त क्षेत्रका टापु राष्ट्रहरू समुद्रमा डुब्न सक्नेछन् ।
- » विभिन्न अफ्रिकी देशहरूले खडेरी तथा खाद्यान्नको अभावको सामना गर्नुपर्नेछ ।
- » पश्चिमी अमेरिकामा खडेरीको सम्भावना हुनुका साथै अत्य क्षेत्रमा धेरै तीव्र आँधीहरू आउनेछन् ।
- » अष्ट्रेलियामा अत्यधिक गमी तथा जंगलमा लाग्ने डढेलोका कारण जनधनको क्षतिको खतरा बढ्नेछ ।

के गर्दैछन् विश्वका सरकारहरू ?

विश्वका मुलुकहरूले हातेमालो गरेर एकसाथ कदम चालेमा मात्रै जलवायु परिवर्तनसँग जुध्न सकिन्छ भन्ने कुरामा विश्व समुदाय एकमत छ । सन् २०१५ मा भएको पेरिस सम्मन्विततामा पनि विश्व उष्णीकरणलाई १।५ डिग्री सेल्सियस सम्म कायम राख्ने संकल्प गरिएको थियो ।

सन् २०२२ को नोभेम्बरमा इजिप्टमा भएको कोप २७ मा समेत विश्वका नेताहरूले जलवायु परिवर्तन रोक्नका लागि नयाँ प्रतिबद्धता जनाएका थिए ।

विभिन्न देशहरूले सन् २०५० सम्ममा शून्य कार्बन उत्सर्जन अर्थात् नेट जिरोको लक्ष्य हासिल गर्ने संकल्प गरेका छन् । यसको अर्थ हरितगृह ग्यास उत्सर्जनलाई जति सकिन्छ त्यति कम गर्नु र बाँकी उत्सर्जनलाई वातावरणमा पूरै अवशोषण गरेर सन्तुलित राख्नु हो । विज्ञहरूका अनुसार पर्यावरणलाई यी यावत खतराहरूबाट अभै पनि जोगाउन सकिन्छ । तर यसका लागि सरकार, उद्योगी व्यापारी तथा आम नागरिकहरूले व्यापक रूपमा आफ्ना व्यवहारहरूमा परिवर्तन गर्नु आवश्यक छ ।

फाँसीको सजाय (गद्यकविता)

निःशब्द ! बलात्कारी महोदय,
स्तब्ध ! ज्यानमारा महोदय,
यो विरोध होइन, विद्रोह पनि होइन
तितो यथार्थ हो, तितो यथार्थ तितो भइकन मिठो हुन्छ
सामाजिक सन्जालबाट महान पत्रकारको प्रतिक्रिया
समाजिक सन्जालबाट हरिलन्दु अलपत्रकारको प्रतिक्रिया
सुन्दै र पढ्दै निःशब्द र स्तब्ध !
चित्त नदुखाउ, चित्त दुखे पनि केही फरक पर्दैन
राष्ट्रिय स्तरको व्यक्ति हुने बित्तिकै कानुन नलाग्ने कहाँको नियम हो ?
आफना छोरीचेलीको अस्मितामा कसैले जबर्जस्ती खेल्छ भने
नाबालिकासँग यौनक्रीडामा रमाउंछ भने जेल होइन, फाँसीको सजाय हुनुपर्छ
तिमी राजनीतिज्ञ बन या कुटनीतिज्ञ
चाहे राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको छवि किन नबनाउ
विडम्बना नेपालको कानुनमा फाँसीको सजाय छैन बलात्कारी महोदय
विडम्बना नेपालको कानुनमा देशनिकालाको सजाय छैन ज्यानमारा महोदय ।

स्तब्ध ! बलात्कारी महोदय,
निःशब्द ! ज्यानमारा महोदय,
तिमीले देशलाई चिनायौ, खेललाई चिनायौ, सबैको मन पनि जित्यौ
तिमीले कलाकारिता चिनायौ, अभिनयले मन जित्यौ, सबैको दुकदुकी बन्यौ
नायक भएर मन जित्यौ, कला र गलाले मन जित्यौ
तपस्वी बनेर संसार चिन्यौ र चिनायौ
ढोंगी लिटिल बुद्ध बन्न भ्यायौ र चिनिन भ्यायौ
तितो सत्य, तितो भए पनि नतिजा मिठो हुन्छ
आफना छोरीचेलीको अस्मिता बचायौ
अरूका छोरीचेलीको अस्मितसँग रमायौ
तिमी डाक्टर बन या इन्जिनियर
त्यो तिम्रो कुर्म हो, कुर्मको फल भोग्ने पर्छ,
यो तितो यथार्थ हो
चित्त नदुखाउ, चित्त दुखे पनि केही फरक पर्दैन
कानुनले मिल्ने भए त तिमीलाई जेल होइन, फाँसीको सजाय दिनुपर्छ
विडम्बना नेपालमा फाँसीको सजाय छैन बलात्कारी महोदय
विडम्बना नेपालमा ज्यानमारालाई देशनिकालाको सजाय छैन ज्यानमारा महोदय ।

निःशब्द, स्तब्ध !
निः शब्द बलात्कारी महोदय,
स्तब्ध ज्यानमारा महोदय,
तिमी जोपीको भेषमा भोगी बनेको देख्दा
रुखको टोडकाबाट सुरु भएको ढोंगी जीवन
आलिसान महलमा रूपान्तरण भएछ
बुद्धका नामा ढोंगी लिटिल बुद्ध बनेछौ
कर्म र कुर्मको फल सबैले भोग्ने पर्छ
तितो यथार्थ, तितो भए पनि परिणाम मिठो हुन्छ
आफना छोरीचेलीलाई पूजा गर्ने
अरूका छोरीचेली बलात्कार गर्दै हिँड्ने, माई हिँड्ने
तिमीले देशलाई चिनायौ, खेललाई चिनायौ, कलालाई चिनायौ
चित्त नदुखाउ, चित्त दुखे पनि केही फरक पर्दैन
तिमी बकिल बन या न्यायाधीश
यसो भन्दैमा अपराधलाई ढाकछोप कानुनले दिँदैन
तिमीलाई जेलमा होइन, फाँसीको सजाय हुनुपर्छ
विडम्बना नेपालको कानुनमा फाँसीको सजाय छैन बलात्कारी महोदय
विडम्बना नेपालको कानुनमा देशनिकालाको सजाय छैन ज्यानमारा महोदय ।

गद्यकवि : लक्ष्मीप्रसाद ढकाल
दर्शनाचार्य
त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कीर्तिपुर ।

बुढानिलकण्ठ नगरपालिकाको अनुरोध

- » बालविवाहलाई निरुत्साहित गरौं र विवाह ऐन उमेर २० वर्षपछि मात्र गरौं/गराउन पहल गरौं ।
- » सरसफाईमा ध्यान दिऊं र फोहोर मैला जथाभावी नफालौं ।
- » सार्वजनिक जग्गामा घर/टहरा निर्माण नगरौं र सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण गरौं ।
- » कर तिर्नु सबै नागरिकको कर्तव्य हो । कर तिरौं सभ्य नागरिकको परिचय दिऔं ।
- » सबै बालबालिकालाई विद्यालय पठाऔं, कुनै बालबालिकालाई शिक्षाबाट बञ्चित नगरौं साथै बालश्रम र शोषणको अन्त्य गरौं ।
- » सार्वजनिक स्थलमा धूम्रपान मद्यपान नगरौं/नगराऔं । हावाहुरीबाट हुने आगलागीबाट बचौं र अरुलाई पनि सावधानी गरौं ।
- » लैंगिक हिंसाविरुद्धको आवाज बुलन्द गरौं र त्यसको अन्त्य गरौं ।

मिठाराम अधिकारी
नगर प्रमुख

अनिता लामा
नगर उप-प्रमुख

तुल्सीराम अर्याल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बुढानिलकण्ठ नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
बागमती प्रदेश, काठमाडौं, नेपाल

CRIZAL DESIGN HOUSE
Great design, new in market.

Remember us for

- ☑ Brochure/Leaflet
- ☑ Wedding Card
- ☑ Invitation Card
- ☑ Flex/Sticker
- ☑ Menu
- ☑ Visiting/ID Card
- ☑ Calendar
- ☑ Logo/Stamp
- ☑ Bill/Badge
- ☑ Token of Love

and many more....

CRIZAL DESIGN HOUSE
Kathmandu-4, Panchakanya, Baluwatar
Borizalhouse@gmail.com

Know information visit us
+977 9843492842

सफल वैदेशिक
रोजगारीको लागि
एउटै नाम

SOS Manpower

Email us at apply@sosgroup.com.np

Whatsapp: 9818603999, 9801082204, 9815081288

Tel: 4955745, 4965986*89

हात साली नजाने

OFFER

हरेक दिन सबैलाई सिटी पे बाट
Cashback

हरेक हप्ता बम्परमा
१ जनालाई रु. १ लाख

यो योजना भाद्र १६
देखि कार्तिक १५, २०८२ सम्म
लागू हुनेछ ।

*बार्नेर नभए हुनेछैन।

विश्वका जुनसुकै देशबाट सिटी एक्सप्रेस मार्फत नेपालमा
पैसा पठाएर यो योजनामा सहभागी हुनु सकिन्छ ।

#City आयो